Государственная библиотека СССР им. В. И. Ленина

Инг 1/1 IV-VI N40-78(39)

МАССА А МЕХКАШКАРА ПРОЛЕТАРЕШ, ВIАШАГIКХЕТА!

СЕРДАЛО

Свет

Арадувл 1923 шера дешз

Советса Союза Коммунистически парте Нохч-ГIалгIайн обкома, Нохч-ГIалгIайн АССР Лакхехьарча Советан Министрийн Советан орган. Орган Чечено-Ингушского обкома Коммунистической партии Советского Союза, Верховного Совета и Совета Министров Чечено-Ингушской АССР.

№ 40 (2892). | Ера, 2 апрель, 1964 шу. | Мах 2 кап.

МАЯ СИЙНА — КЪАХЬЕГАМА ТОЛАМАШ

* * *

ДИКА ДУ БIАЬСТАН БАЛХАШ

Лаккара хьуькъам кхебара дика кийчо ю арабаьлнаб кхашкарча балхашта «Ермоловский» совхоза къахьегамхой.

Гуракхьа дикагIча агротехнически хана минеральни удобренеш я тайса аьхара ерриге а ябь. Минеральни подкормика яй гураха дIадийначa 2 эзар гектар гаргга долча кIа болча лаатташта а. Пропашни культураш дIаювргйолча кхашка хIора гектара тIе 10—15 тонн йолаш органически удобренеш ехкай.

ХIинз тха механизатораш бIаьстан культураш дIаюьш ба. Уж балхаш дIадоладаьча массехк дийнахьа 300 гектар гаргга, кеан горох дIайийнай цар. Из болх беш кхокхе сеялка тIехьа йола йиъ агрегат я. Дийнахьара норма 35 гектар мера йолаш 50 гектарага кхаччалца дIаюв механизатораша Арсамаков Вахидеш Магомадов Вахаса. Цул совгIа лаьттанцара тIоьхал социалистически агрегат я. Бахьла, укх тIехьарча хана делхача догIаша сецабу тха болх. ХIаьта а бIаьстан хан хоьш къахьегача механизаторий вIаштIехьдаргда агротехнически хан ца туллийташ ерриге культураш дIае.

Тха совхозе укх шера дIамел ювча хьажкIашта механизмашца гIулакх дергда. Цу духьа оаха вIашагIъехкай кубански механизатора В. Первицке методах болх бергбола кхоъ звено. Царех цхьан звенона керте латт тха совхоза дикагIа вола механизатор Межидов Iаьла. ДIадахача шерашка а даим дика толамаш даьхад цо хьажкIаш кхеча.

Укх шера цар декхар тIайийцад 200 гектара тIе хьажкIаш дIае а хIора гектара тIара 50 центнер йолаш фуаллъхьа хьажкIаш чуха а, 41 гектара тIа дIаюргъя силоса лаьрхIа йола хьажкIаш, цу участкера а цхьан гектара тIара 350 центнер йолаш моша хьажкIаш кхеергъя звенос. Уж сайна дола доккхий декхараш тIаийцад 246 гектара тIе хьажкIаш кхеча Джанхотов Iума керте латтача звенос а. Цар балха товзалгеш яьча кийчонгеш хьежача уж тайпа декхараш звенос кхоачашдергда хьина хет.

Цу дезача ЦхьоалагIча майна дерриге кхашкара балхаш чакхдаьха накъа баккар дуьхьа шерра социалистически нхь йоаржаь къахьегаш ба тха совхоза болхлой.

Н. КУЗНЕЦОВ,
Грозненски производственни управлене «Ермоловский» балхазарий совхоза керттера агроном.

* *

ЯЛАТАШ ДIАДУВ

Хьалха ю культураш дIайийна йоалаш латт Сунженска производствении управлене дукхагIча колхозашка. Къаьстта дика лел цу болх «Коммунизмата бода никъ» яхача колхозе. Хьинар ца кходеш къахьег А. Еремина кулгалдеча бригадо. Ялаташ сихагIа а дикагIа а дIадер мел лоархIаме да кхета а деш лоаццача хана 80 гектар горохи 120 гектар гидуаргаши дIайийнай бригадо.

Дика къахьегама толамаш доахаш болх бу тракториста И. Бардина, сеяльщика Н. Чапанова, кхычаа. Денна 130—140 процент кхоачащъю цар сменин нормаш. Царел тIехьа йисац Г. Костюченко кулгалду бригада а. Шоай декхараш дика кхетадеш къахьег уккхаза сеяльщикаша Г. Генусовеш Н. Головинскеш. Лоаццача хана 50 гектар горохи 70 гектар гидуаргаши дIайийнай цар.

Сихбенна коартолаш дIаювргйола лаьтта кийчдеш, мекхашца, дискашца лаьтта кIаьддеш я бригадаш. Соахкарча хьувкъамо хьахьекхар коартол пайдане культура йолга. ХIара гектара тIара 100 центнер коартолий чуйицар колхоза. Укх шера кхы а доккхагIа декхараш тIаийцад механизатораша. ХIара гектара тIара 135 центнер коартолаш чуэца лаьрхIад цар. Из доаш кхоачашдара тIагIертта къовсам лоаттабу цар.

М. ФЕДОРОВ.

ЯРЖАШ ЛАТТ В. ПЕРВИЦКЕ ОПЫТ

ГIорвальнача хьажкIаш лелаерхочун В. Первицке метод шерра яржаш латт вай республика боахамашка. Цу методах хьажкIаш кхее лаьрхIад Грозненски производствення управлене «ЦхьоалагIа май!» яхача колхоза тракториста Гиказ Висас.

Укх шера кулгаца болх ца беш 200 гектар хьажкIаш кхеергъя оаха, йоах цо. Цул совгIа 100 гектар горох, 250 гектар хIа лелаергйя цар. Уж дерриге балхаш дергда кхаь сагах латтача механизированни звенос.

Декхараш тIаэцарал совгIа уж кхоачашде дезилга хоаш я звено. Гураха дIадийнача кIина подкормика а тIоадах дIакъовлара балхаш а даьд. Горох дIае кийчлуш я звено хIана.

И. ГОЛУБЕНКО,
Грозненски производственни управлене партkома воспитор парторганизатор.

Оаха низ кхобергбац

ГIорваьннача кубенерча хьажкIаш лелаерхочун В. Первицке методах 125 гектара тIе ялатийнея 75 гектара тIа моша доакъарах хьажкIаш кхеергъя аьен В. Подлесней. Беррига болх механизмашца бергба. Тха вIаштIехьдаргда хIара гектара тIара 45 центнер фуалъахьа хьажкIаши 300 центнер моша доакъари чуэца. Из кхоачашдара дика тоаьча техникаца лаьтташ кийчдеш доахк тхо.

Цкъа дIаелехьен шоаза дIайийначул тIехьагIеи хий дулларгда хьажкIашта. Культиваци еча хана суперфосфатацеи аммиачни селитраци подкормика ергъя.

Оасараш хIадахара шин оагIорахьа культиваци ергъя, гербицидаш тохаргъя. Низан хьинаре ца кходеш къахьегаргда оаха тIайийца декхараш сийленца кхоачашдара.

П. БЕЛОНЕНКО,
Шелковски производственни управлене «Коммунизмага бода никъ» яхача колхоза звеньевой.

КВАРТАЛЬНИ ПЛАН — ХАНАЛ ХЬАЛХА

«Октябрьнефть» НПУ Лукьянов Ивана кулгалдеча коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеча коллективо мехкдаьттан газ чкхйра квартальни план диъ ди хьалха кхоачашъяй, цу диъ ден шоллагIча квартальни чотах продукци арахийцай цо. № 37-13 йолча скважина бурув деттараша укх шера дика пайда лу, 20 геолого-технически мероприяти чакхъяьккхай, цо торо хилийтар тоъал мехкдаьтта соцдаккха. Йолх ца беш лаьтта № 204 йолча скважинига боях байтарах хIара скважина лаьрхIача цхьан ден-бус цхьаца тонн мехкдаьтта тIеккхийттах.

Къаьстта дика баьча балхаца белгалбаьлла ба операторащ нк. Набулин, Юсупов, Байтирев, Хандиев, кхыбараш.

ХIара смена норма тIеккхоачашъеш дика къахьег лаьттана кIала скважинашта ремонт ечa мастера Дроздов Валентина кулгалдеча смена. Квартала план цо кхоачашъяй 129.7 процент. Къаьстта дика къахьийтар операторa нов. Козыренко кулгалдеча бригада. Квартальни план 136,9 процент кхоачашйир цо.

Апрель бетта план ханал дукха хьалха кхоачаш а еш дезача цIейна сийленца накъа баха дош делнад мехкдаьттахоша.

Г. ЛУКЬЯНОВ,
инженер.

Декхараш кхоачащдеш...

Семилетка яхлагIча шера план ханал хьалха кхоачашъяра хьинаре къахьегаш я Грозненски ГАРО яхача завода коллектив. Укх шера план ханал пхи ди хьалха кхоачашъе декхараш тIайийцача цу завода болхлоша 23 марта кхоачашъяьй валови продукци арахецара квартальни план. ХIаьта электроэнерги, кхыйола материалаш кхоарца а дикка эуча пачхахьалкхенна кходе вIаштIехьдаьнкад цар.

Завода коллективана юкъе яьржача яхье кердa шу доладелча денз хьалхара моттиг лелаю воккхагIволча мастера нов. Голика кулгалдеш йолча участка коллективо. Валови продукци арахецара квартальни план 22-ча марта кхоачаш а яь апрель бетта чотах массехк эзар сома продукци арахийцай цо. ХIинз, шоай торонашка а хьежа апрель бетта план 5 ди хьалха кхоачашъе лаьрхIача цу участкерча болхлоша юхенсача деношка 1-ча Мая сийна планал совгIа массехк бIаь сома продукци арахеца лерхI.

Т. МАГОМЕДОВ.

ТIАГIЕРТТА КЪАХЬЕГ

Наьсарен производственни управлене «Октябра 40 шу» яхача совхозе дIадоладаьча кхашкара балхаш. Лоаццача хана 6 эзар гектар лаьтта аха деза механизаторий. Из кхоачашдара шина сменах бергболаш вIаштIехьбаьккхаб болх. Лоаццача хана лаьтта аьха дакхка дезалга хоаш хьинари шаь ца кхобеш къахьегаш ба трактористаш У. Олигов, Х. Яндиев, Х. Гараклев, кхыбараш а. Сменни нормаш 120—130 процент кхоачашъю цар.

2700 гектара тIа хьажкIаши соаькарчул дукхагIа шекара свеклаи горохи дIаювргъя совхозе. Из дикагIа кхоачашдара механизированни звенош вIашагIъеккхай. В. Первицке методах хьажкIаш кхеергйолаш 4 звенош, хIаьта В. Светличне методах шекара свекла кхеергйолаш шин звенон я.

ХьажкIаши шекара свеклаи кхеерах йола агротехниках беседаш яь звенощна.

ДIадахача шерарча опытах тешаме ала йиш я укх шера В. Первицкеи В. Светличнеи болам хьаллаьцараш хургбаьлла.

В. ЯКОВЛЕВ,
«Октябра 40 шу» яхача совхоза агроном-семеновед.

ТХА НОВКЪОСТАЛ

Наьсарен-Вокзалерча «Электроинструмент» яхача завода коллективо чIоагIа хьаллаьцар юртбоахама производство айяра, советски халкъа хьал-торо лакхъяра хьакъехьа КПСС ЦК декабрьски феавральски Пленумаша яь решенеш. Завода хIара болхлочо боккъонца уйла яьй районa юрта боахама новкъостал дара йолча шийи торонийн. Завода коллективо шийи вокалаш а баь «Назрановский» совхозе бахийтар завода директор нов. А. А. Мальсагов, парторганизаце секретарь нов. А. К. Пак, завкома председатель А. А. Джандигов совхоза малагIа новкъостал эш цун кулгалхоца цхьана къоастадар духьа.

Цул тIехьагIа из дош эттар «Назрановский» совхоза шефство лелае лаьрхIача заводе хиннача гуччахьарча партийни собране. Цул совгIа лаьрхIад электросверальни машинаш хьаяра пачхахьалкхен план кхоачашъе, — юрта боахама предприятешта хьожаь машинеш ханал хьалха дIакхьийта; наггахьа мара кийслуш йоаца юртбоахама машиний оатхалеш кийчъеча новкъостал де; механически мастерской кийчъяран токараш, слесараш, кхыйола кадраш кийчъяран практически новкъостал де; дIайийна хIамаш хенахьа чуийца яхара новкъостал де. Юрта боахам айбар духьа миллионаша хьегача къина ба тха къахьегам.

Б. ГАГИЕВ,
завода планово-экономически отдела начальник.

З. МАЛЬСАГОВ,
керттера энергетик.

ВЕЖАРАШХА ЙОЛЧА ВЕНГРЕ ЛАЬТТАН ТIА

ЗАХОНЬ, 31 март. ТАСС-а специальни корреспондентаца Д. Бочаровеи М. Поповеи хоам бу:

Официальни доттагIален визитаца Венгре йодаш йола Н. С. Хрущев керте латта советски партийно-правительствени делегаци тахан Iуйрийна венгерски доазон йистерча Захонь яхача станце кхаьчай. Советски хьашашта укказа накъа баьхка бар ВСРП ЦК Политбюро член, ВНР Министрий Совета председатела заместитель Дьюла Каллаи, Политбюро член, ВСРП ЦК секретарь Дэжэ Немеш, ВНР кхыча мехкашцарча гIулакхий министр Янош Петер, кхыбола официальни нах.

Сов Iуйре йоллашехьа а, советски венгерски байракхашца егача вокзала юхерча майдан тIа гулвеннавар Захонерен гонахьарча юрташкарен 5 эзар гаргга саг.

Вокзал чуйолча цIеноштa хьалхашка митинг хилар, хьашашка моаршал хоатташ Дьюла Каллаи къамаьл а деш. Жоп луш къамаьл дир Н. С. Хрущева. Митинг чакхъяьнначул тIехьагIа хьашашеи царна улувча нахеи Iадикa къаш велаш хьаша тIаэцаш йолча Захона. Дебреценеи Сольнокеи гIолла Будапештагахьа лаьаб цар никъ.

* * *

СОЛЬНОК, 31 март. ТАСС-а специальни корреспондентаца Д. Бочаровеи М. Поповеи хоам бу:

Будапеште йоача накъа цхьан юкъа Сольнока юхаседзай Н. С. Хрущев керте латта советски партийно-правительствени делегаци. Вокзал чуйолча цIеноште хьалхашка гулбеннабар городе а гонахьарча нах бахача пункташкара а хьашашта накъа баьхка эзараш нах. Делегаце членашка моаршал хоатташ къамаьл дир ВСРП Сольнокски обкома хьалхарча секретара Иштван Чаки. Цо дIайха моаршал хьаьттар советски партийно-правительственни делегаце членашка а делегацена керте латтача Н. С. Хрущевга шийтта а, дунен халкъашта юкъерча коммунистически болхлойн болама гIорваьнна воккха деятель из хиларах тарра. Иштван Чаки аьлар, делегаци проновкъарстал дергда вежарашха долча шин халкъа юкъера доттагIал кхы а дукхагIа чIоагIдара. Жоп луш къамаьл дир Н. С. Хрущева.

Цо баркал аьлар советски партийно-правительственни делегаци венгерски лаьттан тIа безаме тIаэцарах, советско-венгерски доттагIал шина а халкъа ираза духьа кхы тIа а чIоагIлуш дергIа цахаши дIахо гIортилларах дог тийша ва ше, аьлар цо.

Цул тIехьагIа шийн накъах Венгре столицагахьа ахар советски делегаци.

* * *

БУДАПЕШТ, 31 март. ТАСС-а спец. корр. Д. Бочаровеи М. Поповеи хоам бу:

Венгерски столицо безаме, эгара безагIа бола хьашинй сана, тIайийцар тахан укказа хьаькхьача КПСС ЦК Хьалхара секретарь, СССР Министрий Совета Председатель Н. С. Хрущев керте латта советски партийно-правительственни делегаци.

Восточни вокзале делегацена накъа баьхка бар ВСРП ЦК хьалхара секретарь, Венгерски революционни болхлой-ахархой правительства Председатель Янош Кадар а партей правительства кхыбола кулгалхой а.

Вокзал чуйолча цIеноштa хьалхашкарча майдан тIа 10 эзар гаргга саг будапештцаш гулбелаo. Вокзала фасада тIа а цуна духхьаларча цIенош тIа а моаршал хоатташ арсийн венгерски меттала яздаь дешаш да: «Моаршал лу оаха коммунизм хьалхе доаллача советски халкъе бахкийтарашка», «Вежарий безамца моаршал лу оаха советски партийно-правительственни делегаце!».

Вокзал чуйолча цIеноштa хьалхашкарча майдан тIа митинг хилар, гулбеннарашa дIайха моаршал тийннача Янош Кадареи Н. С. Хрущевеи къамаьлаш а деш.

Янош Кадареи Н. С. Хрущевеи къамаьлаш деттача тIоарашa массехказа юкъахдаьхар.

Цул тIехьагIа советски делегаце членаши царна накъа баьхка Венгре партийни пачхахьалкхени деятелаши Будапеште улицашка гIолла делегаце резиденцегахьа ахар. Цу берригача накъа Н. С. Хрущевгеи цунцарча нахагеи моаршал хетташ эзараш будапештцаш бар.

ЙАР ПРЕЗИДЕНТ МАРШАЛ АБДАЛЛА ас-САЛЯЛЬ МОСКВЕРА ДIАВАХАР

31 марта Москвера Праге вахар СССР Лакхехьарча Совета Президиумои Советски правительстваи вийха вена официальни визитаца Советски Союзе хиннa Йеменски Арабски Республика президент Абдалла ас-Салялы. Цуяца цхьана Праге бахар кхыбола ЙАР пачхахьалкхен деятелаш.

Йеменски Арабски Республикаи Советски Союзеи пачхахьалкхений байракхашца егача Внуковски аэродроме оттадаь сийленa а дар, локхаш доттагIал долча шин мехка пачхахьалкхений гимнаш а яь. Къамий салют хилар залпаш 21 йоккха топ а йоалаш.

ЙАР-а президенти цунцара накъа боахаш бар СССР Лакхехьарча Совета Президиума Председатель Л. И. Брежнев, Г. И. Воронов, А. Н. Косыгин, кхыбола официальни нах.

Аэродроме Л. И. Брежневеи Абдалла ас-Салялеи къамаьлаш дир.

АМУ-ДАРЬЯ КАРАДЕРЗАДАР

ТАШКЕНТ, 31 март. (ТАСС). Юкъарча эттара доккхагIа долча юкъ тIа Аму-Дарье хьалхара гидротехнически узел йилла лаьрхIад.

Гиндукуш яхача лоамашкара долалу Аму-Дарья, советски кхаь республике — Таджикистана, Туркмене, Узбекистана территорешка гIолла чакхдоал из. 2300 километр дIаьха доле Аму-Дарья. «Тувладенна шийи» да оал Аму-Дарьях. Из эьнад цунах цо дайман шийи гечо хувцандаь. Суит ца еш херт еттаре наькъаца цунах хIанз кIеанга хий къестаду кхазка далла.

ХIанз а лархIа Тахиаташки узел кь хьача цу сихачо, дукхача хих пайда эцара дукха а дешаш къоастадергда. Нидая а дукхагIа ил яха ловбат кхухьа ва Iаьржа хий, хьеIа довгIаргда тIаккха. ДикагIа лехаларгда немаш.

Проект оттаераша яхачох 600 метр дIаьха йола суит дукха лакха хургьяц. Аму-Дарья хий кхо метр лакхача, цхьан секунда 850 кубически метр хий гIоргда ирригационни каналашка. Из хий тоъаргда 500 эзар гектар пелинни лаьттана, хIаьта иштта дуга дуиш йола керда йоккха район а хих Iалашъе.

Нохч-ГIалгIайчен маякаш

23 шу да Гуноев Гелане мутIарера механизатор, трактории бригада бригадир, отделене механик волаш къахьега. 1959 шерагара укх ханналца трактории бригада бригадир ва Гелани. ТIехьайисача бригаде хьожаву из. Дика вIаштIехьбоаккх цо ше дIахьожаваьчара болх.

Механизатораш тоъацар соахка Наьсарен производственни управлене «Ингушский» совхозе. Из Iаткъар балхаш ханнахьа кхоачашдара. Трактористий курсаш вIашагIйоккха лаьрхIар совхозе, хургболча механизаторашта хьеха хьожавир Гелани. Массахана сийленца кхоачашдир цо шийна тIадилла гIулакх.

Соахка 30 Iаттех хIаранегIара 2350 килограмм шура яьккхай Соломатина Любас, планах яккха эзар 2000 килограмм мара йоацача. Укх шера кхы а дукхагIа шура яккха лерхI сий долча доярка. Дагалаттар кхоачашдара низи хьинари ца кходеш къахьег цо. Денна дукхагIа йоаккх шура. Укх шера хьалхарча квартала план дукха тIехкхоачашъяьй цо.

Мая сийна дика хьоккхамаш даха могар ду Любас. Ерриге шура хьайоаких хьайбашкара, уж дика кхоаб, цIенача лоаттаду. Сунженски производственни управлене Шеча Эскара цIерахча колхоза шурий-товарни ферме дикагIа доарка доаохIаш я Люба.

Наьсарен производственни управлене севвац гIорваьнне вола токарь Тумгоев СаIид ца вовзаш. «Назрановский» совхозе боккх беш ва из. Низи хьинари ца кходеш къахьегар бахьан долаш коммунистически къахьегама ударник яха цIи еннай СаIида, хIаьта коммунистически къахьегама бригада оалаш я цо кулгалдеча токарий коллектив а.

Ди дIадодац СаIида сменни нормаш 160—180 процент кхоачаш ца еш. Дукха сийлен грамоташ тийнай цунна. ХIанз Мая сийна къахьегама вахте а этта чIоагIа къовсам лоаттабу цо хьалханцкa латта декхараш кхоачашдара.

БIаь эзар сом кходергда

Грозненски мехкдаьтта чакхдоаккхача завода технологий болам хьал а лаьца укх шера къаьстта дика къахьегаш я Грозненски нефтемаслозавода коллектив. Шерра социалистически яхь йоаржаьча коллектива хьинар совдув. Цу яхье къаьстта дика къахьегарца белгагбаьлла я Бедетный Василе кулгалду № 16 йолча установка коллектив.

Цу установка операторие дIачуваьлча хьагу сурт дика да. ХIара боккло-ши-шийн участке хьинаре къахьегаш ва. КПСС ЦК декабрьски Пленума решенеша дог гIоздаьккхача тха коллективо ди, ка къахьегама толамаш доах хIара бетта, — йоах воккхагIа волча оператора нов. Белозерова. Цхьа бутт дIабахабац бетта план тIеккхоачаш ца еш. Юкъера лаьрхIача хIара бетта план 107—110 процент кхоачашъю цо. ДIадахача шерарчул дукха лакхъенай къахьегама оасарле, иштта лоххбеннаб арахецача продукцета дIабода мах. Дукха кхоьый электроэнерги, пар, кхыйола реагенташ. Цо торо хилийтай укх байнача кхаь бетта пачхахьалкхена бIаь эзар совгIа сом ахча кходе. Квартала план 23-ча марта кхоачашъяьй установка технологаша. Юхедисача бархI дийнахьа шоллагIча квартала чотах арахийца мехкдаьтта продукташ эзарах тоннаш я.

Уж къахьегама толамаш доахача дика къахьег операторашa нк. Усастов Ивана, Дубровин Владимира, Гилунова Зоис, иштта кхыбараша. ЦхьоалагIча майна сийленца накъа яхара установка коллективо доккхий социалистически декхараш тIайийцад. Цо дош деннад валови продукци арахецара апрель бетта план 28 дийнахь кхоачашъе, установкана кхаь ден ремонт е, пачхахьалкхенна ятташ эзараш сомаш кхача кходе. Уж декхараш хIана толамца кхоачашдеш да.

Б. КОСТОЕВ.

Иштта хьех дего

Вахара наькъаш тайп-тайпара хул. Зелинский Виктора хьалаьна ахаре никъ — гIишлоихо хилар ба. Комсомольски путевках Урале, Сахалине вай мехкарча кхы дукхача моттигашка заводаш, школаш, больницаш хьалъеш хинав из. ХIанз ер диъ лагIа шу' да цо Гудермесе болх бу.

Штукатурий бригадана кулгалдеш ва из. Цо кулгалду бригада коммунистически къахьегама сийлен цIи яккхара къовсам лоаттабеш я. ХIара смена норма 150 процент кхоачашъеш къахьегаш ба бригада болхлой. Къаьстта дика къахьегаш ба вежарий Жарикоштар Иосифи Виктори, къона волчо Ибрагимова Исаййара. Ер массехк бутт ба цу бригадо гIишлой-монтажни управлене карара хара тела ЦIе ьынвел лелаю.

Укх денoшка ЦхьоалагIча майна сийленца накъа яхара шерра социалистически яхье яьлар из. ТIайийцад керда декхараш. Тхоай дош дезаза кхоачашдергда оаха, — йоах цар. Иштта хьех дего.

В. ФРОЛЕНКО.

ЧIОАГГIА КЪОВСАМ ЛОАТТАБЕ ЮРТА БОАХАМА ИНТЕНСИФИКАЦИ ЯРА

Городашкарча а юрташкарча а къахьегамхой политически производственни хьинар чIоагIа айдир КПСС ЦК декабрьскии февральскии Пленумий решенеша. Юрта боахама интенсификаци яра хьакъехьара сийлехь-йоккха программа кхоачашъеча а цуй ларда тIа юрта боахама продукташ шортта хулга Iалашдеча а шоашкара доаггIа дакъа лаца гIерташ ба берригача советски нах. Колхозашкеи совхозашкеи чIоагIа хьисап деш дувцаш, тохкаш, практически чакхдоахаш да Пленумий решенеш кхоачашъяра деза гIулакхаш.

Партийни организацей балхапара дика оагIув я колхозийи совхозийи болхлой керттера тергам укх шерре я юртбоахама культураш дика хьувкъаяра, чудихьаш дола ялат, доакъар, шекара свекла, кхартолаш бьаца дааран чIоагIа цасамдахара юкъарча хьайбай продуктивность лакхъяра цар тIаберзабеш хилар.

Iальмате бокха а бахктокхаме а болх тIаболж партийно-паччахьалкхен тIахьожама организацей дукха нах юкъе боагIаш йолча цар активаца юрта боахама интенсификаци яра дакъе парте хьалханика оттадаь декхараш кхоачашдара. Юртбоахама производство Iалмаи ларда тIа лелайтара тIехьа эггара хьинаргIа къовсам лоаттабеш, консерватораш, балха сагота боацараш гучабоахаш, Iилманнеи хьалха латтача опытан харагIдьнинар совхозийи колхозийи производствана юкъехьолга юхадетта деррига бахьанаш дIадоахаш, толамагIа долча, прогрессивни долчоа нийсъ боахаш хила еза уж. Юрта боахам товбара дешаш хетаргахьа а ца къестадеш, боахама хьалда участкаша дIадехарашка, колхозийи совхозийи производства хьалдача гIулакхашка хьежжа къестаде деза цар.

Вай республика кхашка дIаюлчоа хIамашта юкъе шекара свеклас, хьажкIаша, кхартолаша йокхка моттиг дIалоацаш хиларах геттара бокхача лоархIамера ба звеной болх, къьстта а, кара къахьегилга юкъе а ца доаладеш, дIайийначоа хIамашта ду деррига болхаш механизмашца дергдолча звеной болх. Уж звенош хьисапаца вIашагIйохкарах, мел эша юртбоахама машинаш хаинахьа царга дIакхачийтарах, дIадувча фуца, минеральни удобренешца, технологически карташца уж Iалашъярах, къахьегамхой балха материальни безам тIагIоргбола гIулакхаш оттадарах — ионагIча хьале цу гIулакхех тийша хургда дIайийла хIамаш дика хьувкъалга, ялат, свекла, кхартолаш валгамбьалга.

Цхьабакъда, бьача тохкамах гучадаьнначоа тайпара, цхьайолча моттигашка цу дешай йоагIаш йола терко еш бац производственни управленей кулгалхойи специалисташ, производственни колхозно-совхозни доний партийни комитетий секретараш, колхозий председателаш, совхозий директораш. Укх тIеххьарча хаинарца зонерча колхозашкеи совхозашкеи хьаьь механизированни звено кхьметтел массий а хацар Шаьла управлене начальника йоа. Бычихиий парткома секретара йоа. Осмаевнеи.

Производственни управлене лерхIачох, «Джалка» яхача совхоза цхьоалагIча отделене 4 механизатор юкъе а воагIаш вIашагIъеллай Т. Джамалаева механизированни звено, цу звенога дIаденнад 300 гектар лаьтта, хIаьта ше мадарра лаьча, Т. Джамалаев звеньевой вац, из ва кхьмча балхех, мукъавалийта вола № 1 йолча комплексни бригада бригадир. Цуй бригаде 11 трактор я, царца болх беш 18 механизатор ва, цар лелаеш 1232 гектар я. Цу лаьтта дIайийначи юртбоахама культураца болх беш хургбараш алхха уж механизатораш хиина Iац. бригаде хьожабьча кхьча болхлоаца а дергда цига болхаш.

Совхоза шоллагIча отделене № 3 йолча тракторни бригаде формально вIашагIъелларих 12 звено я, царех 3—хьажкIаш лелаергйолаш, 4—свекла лелаергйолаш, 3—бьаца дааран кхелергдолаш, цаI—сомий бешамаш лелаергйолаш, цаI—комсий бешомаш лелаергйолаш.

Звенош тIачIоагIъаь лаьттан участкаш яц, царга дац агропаспорташ, технологически карташ. Техника цхьа да воацаш я.

Касумова Хьавай звено кулгкара къа ца хьегаш болх беш я. Цхьабакъда звенона хIана а боацаш шиъ звено берригa членаш. Звенона тIачIоагIъаь инвентарь хIана а еррига тоаьь яьинац. Управлене даинех звенога хила дезаш да хьажкIаш дIае дениа 300 гектар лаьтта, хIаьта Касумовайна 200 гектар мара довзац. Е хьувкъама плаиаш а е система а фуй хац звеньевойна.

Ишта дола хьал да шекара свекла хьалхеера звенош вIашагIйохкара дакъе а. ДукхагIа долча дакъе формально вIашагIтеха я уж: хиланза ярггйоаца техника къоастаьац, хIанзалца дIадувча фуца Iелашаьаьац звенош, гербицидаш а уж юкъаьехьара эша аппаратура а яц.

Урус-Мартана управлене совхозаша дIадахача шера кIезига хьувкъадир ялат а кхийола культураш а, паччахьалкхенга ялат дохкара плаи кхоачашъяизар, во Iалашдир общественни хьайбаш доакъарца. Цунах керттерчарех цхьа бахьан да хьажкIаши шекара свеклаи кхеера звенош формально вIашагIтеха хилар. Из бахьан долаш дIайийлача культураш деш дола гIулакх цхьаннега хьадеха йиш йоацаш эттар, кхашка йоархIаш тIаьлар, хьувкъам чIоагIа лоха хилар.

Цунах йоагIаш йола вывалаш янзар Урус-Мартана управлене кулгалхошеи, парткомеи, совхозий директорашеи, хIаьта укх шера а талмастта вIашагIъехк звенош, бокхха хьувкъам баккхара тIехьара къахьегам, материальни стимулировани. Управлене даинех «Красноармейский» совхозе вIашагIъеллай Светличие методах болх бергбола свеклаш лелаю звено, кулг-кара къа а ца хьегаш мекха вовзача хьажкIаш лелаеча Первицке методах йола звенош, хIаьта ишта механизировани кулг - кара къахьегаш йола звенош.

Бьача тохкамо хьахьекхар, «Красноармейский» совхозе вIашагIъехка кулг-кара къа а ца хьегаш шекара свеклаи хьажкIаши хьалкхеергйола звенош царна хьалхашка оттадаьча декхараша маяххара ца хилар. Механизированни салаш я Кусаев Цакида звено, цунга дIаденнад шекара свекла юргйола 105 гектар лаьтта, Т-38 яха трактор, цхьа сеялка, хийттача макхай комплект, КНР-4,2 яха культиватор, свеклаш чуэца цхьа культиватор. Гуш да Светличие методах 105 гектар шекара свеклаш лелаяра из техника яине а кхоачам боацаш йолга. Цул совгIа Кусаев мара кхы механизатор а вац. ТIаккха механизированни звено цхьан механизаторах латташ я-кх. Техкачул тIехьагIа гучадаьлар механизированни звенона кулг-кара болх бе 105 саг хьожаваь хилар.

Ишта хьал да кхийола механизированни звенош вIашагIъехкача а. Управлене даинех 2 сагах латта Наитаев Шарпудини звено а механизированни лоархIаш я. Кулг-кара болх а ца беш 342 гектар хьажкIаш хьалкхее еза цар, МШЗ-5 яха ши трактор, СКГН-6 яха сеялка, КНР-4,2 яха культиватор, шиъ хьажкIаш чуэцеи цаI силос чуэцеи комбайн я цуина къовстаь. ХIаьта техкача гучадаьлар звенона 2 саг а воацаш 10 механизатор хилар.

Цу совхоза Наитаев Шарпудина, Альтемиров Буруй, Кусаев Цакида, Азиев Увайса звеной хIанз а дац технологически карташ, плапал совгIа хьувкъам баккха материально безам хилар мероприятеш оттаьяц, балхах хьахиначох а доацаш, цар бьача балхах алаш тIела оттадаьд. Цудухьа культураш дIае къоастаьча участкий йоакхо е йолалу уж дIае йолаенача хана дениз. Цу участкашта хьожаьй органически минеральни удобренеш. Цу цхьайтта звенох пхе звенос (Исраилов Абоязита, Хачукаев Якъуба, Закаев Абдул-Цахида, Межидов Нана, Наитаев Шарпудина звенош) шоай участкашка цхьа тони ширдаьлна кхо дилладац, хIаьта март бутт ах йистебоалаш ерригача совхозе а 3043 тони мара йиллаяц ширдаьлна кхо.

«Горец» яхача совхозе а дуккхача звеной участкаш йоекхо ца еш йисар, из бахьан долаш цу лаьтташка органически удобренеш ехаяц. 3-ча отделене хьажкIаш кхееча звеной звеньевойш яь Сантариев Талий, Мусаев Джабраила, Мусаев Саланбека, органически удобренеш яхка йиш хинаяц шоашка кхьдола балхаш дайташ хилар бахьан долаш.

Шекара свеклаи хьажкIаши кхееча механизированни звеной звеньевойнца укх деношка парте обкоме хиинача къамаьлех гучадаьлар уж тайпа кхоачамбоацараш кхьча управленей боахамашка а долаш хилар. Цу дешо совхозий, колхозий, производственни управленей, партийни комитетий кулгалхошта деккар тIадожаду звенош вIашагIйохкача дуьлийта кхоачамбоацараш сихха дIадахара. ВIаьсти хьакхьачай. Уж кхоачамбоацараш дIадоахийта тIехьатеттарах зе дала таркургда дIайийна хIамаш хьувкъара. Цу балха халланза тIахьожам лоаттабе а звенош вIашагIйохкара гIулакхаца формализм цIенъяь дIаяккха а декхарийла я партийно-паччахьалкхен тIахьожама органаш.

ХIанзарчоа геттара во пайда яц вай республике хиш лехкача лаьттаех. Хиш лехкача лаьттаех пайда эцара гIулакх лелара латтара бахьенаш бокъонца тахка а цу лаьтташ тIара къаьстта кIезига хьувкъамаш доахача Наурскии Шелковскойи управленешка бу из болх тоабара фу де деза белгалдаха а декхарийла я партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитеташ, колхозашкареи совхозашкареи повкъостала йола группаши посташи.

Массанахьа дIае йолаенний бIаьстан культураш. Лакхара хьувкъамаш дахара лоаттабеча къовсама лоархIамегIара этап я хIамаш дIаер. Массанахьа халданза тIахьожам лоаттабе беза бIаьстан культураш дIаера деррига балхаш эггара тIехйолча агротехнико маяххара дика чакхдоахаргдолаш. ВIалла къахетам бе йиш яц балха тIехь брак ерех.

Ши шу хьалха кхоачаш хинарей пхезза дукхагIа минеральни удобренеш кхоач укх шера вай республикерча колхозашкеи совхозашкеи. Цхьабакъда, хьисапаца вIашгIехьдаккха деза удобренеех пайда эцилга. Цудухьа касткаста тохкам бе беза цу хелигъа рузкъах нийса пайда эцилга болхамашка мишта латт хьоаш.

Юрта боахам айбара дакъе укх шерре а цIенхаштта хIамаш карагIдалга Iалашдара боаржабеь къовсам дIаболабаьб вай республика партийни организаце. Цо дIадех партийно - паччахьалкхен тIахьожама органаша а дукха нах юкъебоагIаш йолча цар активо а тIагIерттан кIорда ца деши болх белга. ВIалла ца хадаш тохкамаш дергдоацаш, масса дийнахьа тIагIертта болх белга да хьалхашка латта деккар. КПСС ЦК декабрьскии февральскии Пленумий решенеш кхоачашъяр духьа, уж решенеш чакхъяхара бокъонца халкъа тIахьожам оттабар духьа лоаттабеча къовсамо дошал дола организаш хила еза колхозашкарча, совхозашкарча, «Сельхозтехника» отделенешкарча повкъостал дара йолча группехи постехи.

М. ДОРОХОВ,
КПСС обкома секретарь, КПСС обкомеи Нохч-ГIалгIай АССР Министрий Советеи партийно-паччахьалкхен тIахьожама комитета председатель.

КВАРТАЛЬНИ ПЛАН ТIЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

ДIадахача шера йоалагIча квартале йоаш хьехта Къилбаседа Кавказа совнархозеи совпрофеи харара-кара тела Ше байрах дIа ла хецаш къахьет МагIалбика межидаьттанош. ХьагIадоагIача дезача дениа I-ча Мая сийлеца паьъе баха доаккий социалистически декхараш тIа а яйца, яха бахьна къахьегаш ба хIана берригa межидаьтта доаккхараш а бурув тохараш а. Из яхь дIайоланьй йоа. Абагочиев Ахьмад заводски йолча управлене шоллагIча промысла коллектиро. Девача дениа сийна ше тIаийца докипараш толамца кхоачашду цо. Белгалдаккха деза цхьоалагIчеи шоллагIчеи промыслай коллективашна а цул тIехьа ца юсаш къахьегилга. Царца гIа боахаш йолх повкъостала йола цехаш бурув тоха вашораш.

Укх тIеххьарча дикь шера № 1-и № 2-а йолча бурув деттача контораша квартала плаи кхоачашъяь моттиг хиинай, къаьстта эксплуатацонни тохкам барон бурув тохара дакъе а йолаш.

№ 1 йолча конторо бурув тохара квартальни плаи кхоачашъяь 25 марта, 4380 метр бурув тоха дезача метта 4820 метр а тохаш. Бурув тохача конторай дикагIа йола бригадаш я мастерий Вахчевичева, Сальникова, кхьчар ярош.

Уж толамаш дааьд конторай кулгалхоша инженерно-технически болхлой юкъерча звеногара, вошта лаьча мастеранакара — механикашкара дукхагIа дIадехаш хилар бахьан долаш, хIаьта цар шоай аргIанна бригадийн сменайн балха чIоагIагIа тIахьожам лоаттабарах, болхлоша хьинаре къахьегарах. Цунца дувзадоаца балхара нах дIабувзадаш цар когаметта хьыбараш хьалйбеши моттигаш кIезига хиинай, бригадашкара плаи лахдениай. Балха тIехь хьлара чIоагIа гIо дир бурув тохараш МагIалбикара-Вознесенскара межидаьтта доалла лаьтта дика довзий хилар а. Скважина йоаккхаш кара йол ловбата марихан мича бургйоа, мича арвлссартда. Уж дерригаш шоашта хоаш хиларах, хьайтехьа къичу бурув деттарши, удалаи довзлаьта хьежжа маза ийсбеш, химически реагентана тевбеш бу ловбата марихан.

Укх тIеххьарчи хана дикагIагIа хул зварах. организашни бахьнаш бурвойш сеца латташ йола моттигаш.

Укх тIеххьарча хана МагIалбика бурув деттараша дакъа толамаш кхи тIих даха йоацца доаув дац. Тхо тхо уж хIара бетте шахкьургдалара.

Кхаь а промысла промысломашка чIоагIа боах бе бола бешаьб скважинай кхьарча кIоаргача хаосси фонде. ДIадахача шера шоллагIча промысла коллективо 200 технически геологически мероприяти чакхьдохкар. Из бахьан долаш массехк эттаи тоннаш дукхагIа даккха долдир цига межидаьтта.

Грозне заводашта дIалаьйта вIашгIехьа из дилар бахьан долаш дукха газ алах лаье дIайоал. ХIана из ишта боаргйоацаш Грозный-Вознесенски газ тIекопровод я. ТIаккха цхьанахьа хьегуд а ешп, пайдана дIагIортьа из еррига газ — чIоагIа мах бола химически бадал. Цо Iалашьергда Грозненски химически комбинат.

Къахьегама котаноаш лаха паьъе боагIаргба МагIалбика межидаьттаной I-ча Майна.

С. ПЛИЕВ,
«Малгобекнефть» управлене начальник.

Хьинар совдувл

1962-ча шера Центральни ремонтно-механически завода № 1 йолча цехе балха вера Алибаев Рафаил. Духхьашха балха веначоа хана салтечун барокъаш а дувнаш вар аIамига саг. Цецарча хIара сагo кхетадара эсхара гIулакх деш хиинача тIехьагIа из балха веначга. Балха воагIача дана токара говзал йоацаш вар Рафаил. Духхьашха балха веначоа хана дукха хьовсаш нийсъелар цунна балха тIа. Цу хана коммунистически къахьегама сийлен цIи лелаеш яр тха цеха коллектив, хIаьта цу коллективера дукха боахлой коммунистически къахьегама ударник яха цIи лелаеш а бар.

Берригa шиш ша тIаьхийта къа а хьегаш коммунистически къахьегама ударник яха сийлен цIи яккха лаьраIар цо. ЛаьрхIар кхоачашде дукха ха ялаизар. 1962 шера июль бетта из сийлен цIи яьккхар цо. Цул тIехьагIа кхи а дикагIа къахьега волавелар Рафаил.

ХIана тха цеха бокхлошта юкъе хьалха латтачарех цаI ва из. Химически межидаьтта чакхдоаштадеш заводашта во хьаь флянцеш тIехдика хул. ХIара смена норма 140 — 150 процент кхоачашъю цо Алибаева. Иштта дика къахьегарах сийлен доскe тIа хьалтеха дола цун сурт. Мичa хана хьара йолаш моттиг нийсъелча, кийча ва из балха тIехь сеца, эше дийнахь а бус а бола ба. Иштта во болх беш массехк моттиг хиинай. Общественни балхах а дика дакъа лоац цо.

Укх шера плаиал совгIа 20 тони флянцаш арахеца деш дохьад тха цеха коллективо. Цу дакъе ЦхьоалагIча мая сийна яье а вьына дика къахьегаш ва цо Алибаев. ХIара смена норма цаI-ах кхоачашъю цо.

И. СОБОЛЕВ,
ЦРМЗ № 1 йолча цеха начальник.

Новогрозненски межидаьтта чакхдоаккхача завода № 43-3 йолча установке ди тIехьа хьинар совдоахаш къахьегаш я вокххагIа волча оператора ков. Платонова кулгалду смена. Укх деношка установкана ремонт я яь болх бе дIаболабеннаб технологаш. Планех 13 дийнахьа ремонт е езача 7 дийнахьа ремонт яь баьннаб уж. Валови продукци арахецра квартала плаи 20-ча марта кхоачашдьяй цу установка технологаша. Май сийна укх бетта плаи тIехкхоачаш а еш плаиал совгIа бIаьи тоннаш продукци арахеца лерхI цар.

Сурта тIа: Платонов Александра кулгалду смена.

И. Плиева сурт.

КЛЕРИКАЛИЗМ «ЭГIАБАЬРАШТА» ГIУЛАКХ ДЕШ Я

Вай хапара клерикализм — капиталистически межий общественни культурни ваxаре кхиаош дынем оалал оттадара тIайхуаш бола идеологически политически лостам. Цу лостама керте латт католически протестантски килсаште довл деш бола реакционераш. Клерикальни идеологи политикаи ларда я неотомизм — католикий официальни философи, идеализма цхьа тайпа. Юкъарча бIаьшерашка хиинача мракобеса Фома Аквински хьекам дийбе гIерт неотомизм хьаллоацараш. Вайна гонахьара дуне дала хьаккелла а да, дIаьо цуй дегIаьхар ляхкерча дьала пураийица мара хила йиш а яц, яхаш кьарлу уж. Адамий общество а саг ше а иштта «дала хьаккелла хIамаш я» яхаш кхойкаду цар.

Цу примитивни йолча философе повкъостала Малхбоале «духовни ийлах» мукъалякха, цар шоаш маьхара, буржуазни идеологена кризис хиларна. хьаьиина «идей вакуум» хьалйиза гIерташ ба клерикалаш. Цунца цхьаи «сигаларчоа гIулакх деш бараша» керттера декхар а лерхIаш йоаша хьалхашка лоаттаду болхлой класса мугIараш, тIема духьала къовсам лелабеча къахьегамхой мугIараш вIашагIдоахилга, чIоагIа яржаш йогIа атеизм юхатохилга, хьыметтоп, швейцарски теолога А. Акермана кхайкадьеча тайпара, «деррига дуне тIа а Iиса-пайхамара байрах айелга а».

Клерикальни идеологе керттера чуловцам ба дорха, бирса антикоммунизм. Католически килсо хадданза тIом лелабу революционни идеяца. ДIаьха бIаьшере юкъейхача хаине а дона хьаьарча Европа реакционни килсашца барта а ваха, «коммунизма призракана» духьала тIаваьржар римски папа. ХIаза антикоммунизма Iаьржача байраха кIал клерикалаш вIашагIкхийттаб социальни прогресса берригача моастагIашца, империализма гIа доахарашца.

Шоай керттера ниа тIаухча клерикалаша капитализм хIалак хиланза ярг ца хилара хьакъехьара марксистски вывод харцъяра, социалистически межеш аIрча дахара, социальни строй бе-башха йола паччахьалкхенаш вIашн гIулакхаш а леладеш машаре яхара маIан харцахьа дакхара. Цу тIа а клерикалаша лелаю идеологически диверсеи мамотта хьаллоацаш ба дунен халкъашта юкъера кхохкам кIаьд ца балийтара, тIема кхоачамаш сихдара, термоядерни тIом хьоабара тIаккхуаш бола «эгIабаьраш».

Бакъда, шиъ политически чулоцамга дилача цхьан тайпара яц вай хапара клерикализм. Цун мугIараш декъалуш доагIа вIашн гIулакхаш а леладеш машаре дахилга хьаллоацаш бараштеи цу наькъа моастагIаштеи. Империализма агрессивни гIозарашца ийха бувзам болча аьттехьарча клерикалаша чIоагIа килаш а гIортамаш я ду машара гIулакх хьаллоацаш болча кюнадашка гIулакх деча хана, къайлаккхуль папае Иоанна XXIII-чоа цунна тIехьабетталураш леладу гIулакхаш.

Реакционни клерикалаша наха юкъе йоаржаю мехкIаьлен цхьа тезис я вIаши гIулакхаш а лелалош машаре дахилга марксизмах-ленинизмах дац, яхаш, социалистически революце теореца «гарлуш дац», яхаш. «христиански Малхбузе Iехаар духьа леладу тактически гIулакх мара дац из», яхаш кхайкаделга.

Дага а лувцаш дувцаш дола уж тайпа хабараш шоай оалаи тIара хари да. Iаьржачох кIай да ала безам боацаш волча хIаранена хоьш да социальни строй бе-башха йола паччахьалкхенаш вIашн гIулакхаш а леладеш машаре яхара идея ихайкайр а царна юкъе латта дезача гIулакхий принципашта формулировка енаи а белттала В. И. Ленин хилар. Уж ленински положенеш дIахо дегIайоалаьй вай парте материалашкеи решенешкеи, КПСС кердача Программа тIа. ВIашдухьалара ши система—социализми капитализми вIаши гIулакхаш а леладеш машаре яхаш хилар шe а бакъъеш я уж положенеш.

ВIаши гIулакхаш а леладеш машаре дахара политикана духьала шоаш еш йолча выступленешта кIал цхьа шиъ тайпара теоретически ларда йолла гIерт клерикалаш. Дынах тешараштеи ца тешараштеи юкъера къовсам из болаш сана буц цар капитализманеи социализманеи юкъера Iальмате бокхе къовсам; «христиански дунен», «атеистически блоки» шоайла вIаши кач дахара формехьа лерхI цар из.

Идеологически вIашдухьаленаш эттара хьалхарча плане а уттаеш, царех дынен коммунизманеи юкъера вIашдухьаленаш а лерхIаш, цунца клерикалаш бакъде гIерт общественни строй бе-башха йола паччахьалкхенаш вIаши гIулакхаш а леладеш машаре яхаь йиш ца хилар. Масала, нью-йоркски католически кардинала Ф. Спеллмана тIахьех вIаши гIулакхаш а леладеш машаре дахара «вий кхайкае», яхаш, Малхбузегермански теолога-евангелиста Г. Тилике язду «хIалак хилара шин фронтана юкъе латт христианин, царех шийна деза цаI хьаьца а дезаш, «шин доакъазала юкъе латт из», яхаш: е атомий герзах цIендина физически хIалак хина дIалахарах бода кхерам, е «цIендина моральни хIалак а хулаш коммунизмане хьадкашка капитуляци елта». «Христиански дуне тIаэттача хьалах мукъалоаккхарг дар алхха «шиза метталa» дувцилга да йоах дорхача клерикала.

Хоаш маьхала, вIашдухьаларча шин системаца юкъе хила дезача гIулакхий алхха шиъ боцар кхы шиъ бац: вIаши гIулакхаш а леладеш машаре дахар е дуне хIалак дергдола термоядерни тIом. Хьалхара шиъ тIа а ца эцаш, дукха воинствующи клерикалаш гучахьа могаш а хьаллоацаш а ба «атомни Iоажал». «ТIоми христиански сийна» яхача книжка тIа американски теолога профессора П. Рамсея йоах капиталистически Малхбузен паччахьалкхен деяталаша дош дала мегаргдац шоай моастагIчох хьалкагIа латаргдац, аьнна. Иштта я вай хапарча клерикализма бIеха че!

ТIом бежаза бакьхара а из хилалза бартбоацаш затийтара а духьа клерикалаша карцахьа боах цуй классови, политически чулоцам, къайлеккхуь из тIом хьара бокъонца дола бахьанаш. Вай хапара тIемаш хьаре бахьанаш, империализмацарен цуи агрессивни политикацарен а ца лехаш, «сагах доахача къийкицара», дала оттаьча бокъонаш тIара а бувла нах харцахьа лелардара лех цар. ТIом дечал хила безам а адамий обществе хургбоацаш дIабаккха йиш йоацаш а лерхI клерикалаша, хIаьта тIема духьала къовсам лоаттабар хьабала пайда боаца даьсса гIулакх лерхI цар. Адамий лаIмга гIолла а ца хулаш. Iиса-пайхамар юха лаьтта варца хургда тIемаш дIадалга, эхь дайна хьалхадоах малхбузегермански теолога В. Винерта.

ТIемаш хьарах долча бахьаний хьакъехьара клерикалашта хетараш гучадаьхар В. Гомулка Польши объединенни болхлой парте ЦК XIII пленуме яьча докладе. «Кхоллашехьа а сагах хьаьрча къа а бахьан долаш хилац тIом хьовлга, аьлар цо. Кхеллахехьа а империализмах хьаьрча къа да тIемаш хьедар. Империализми тIоми цхьан маIанера дешаш да. ТIоми империализми вIашагIдаха йиш йоацаш кхетамаш да. Империализмах йоаллача пакхарий оамало «тIемашта ак алийтан цунга».

Цхьабакъда, термоядерни тIемо тIаяхьаргйола доакъазле мел йоккха я кхета и деш, цхьабола клерикалаш мукIарло ца дича балац вIашдухьалара ши система вIаши гIулакхаш а леладеш машаре яхаяй ярг ца хилара. Бакъда, цу тайпарча дееталаша дIадех «дыьлагара Iоесса» капиталистически йорядкаш дIа ца йоалаш дашиаи латтаргхилара теша лулга. Кхьча дешашца дьлча, клерикалаша дIадех социалистически межий овгIонгахьара лоаттабу идеологически къовсам мелбелга а кхьметтел вIалла ца лелабеш сонабелга. «Нагахьа сийна коммунизмо исторически материализм ца юте, дIахо а шиъ идеологи дIакхайкаеш из хуле, тIаккха лаьттарча машара цIакха тIера ца боалаш декмаш кхерам тIалатаргба», — яхаш язду шиъ цхьан книжка тIа французски архиепископа Гарре.

Ши системана юкъе «идеологически машар» оттабе гIерташ клерикалаша хьувзадечох хIама хургдац. Империализмаь цуи дынерча гIоьчийн идейно-политически позицеш мела хилар бахьан долаш хьувзадеш да уж гIулакхаш. Социализманеи капитализманеи юкъерча классови къовсама специфически форма йола вIаши гIулакхаш а леладаш машаре дахилга идеологически сфере дIатIадаьа йиш йолаш дац. Из чIоагIаие чIоагIа белгалдаьккха да КПСС ЦК июньски Пленума материалаш тIеа решенеш тIеи а партийни кхьча документаш тIа а. «Идеологе дакъе машар лелабар — марксизмаца-ленинизмаца, болхлойи ахархойи гIулакха тийша бола бар», — аьнна Н. С. Хрущева.

Кхи цIенагIа бац социализма лагерь чулхара йохаяра, Советски Союза а социалистически кхьча межашта а духьала идеологически диверсеш лелаяра тIаберзабаь клерикалаша бу болх а. Радио гIолла а кхьча аьнцашца а дыша гIулакхаш мералеш еча пропагандаца воинствующи мракобесаш толхаде гIерт социалистически межашкарча къахьегамхоея хIана а доийарех тешаш дола дакъа.

Лондони папе тоха аргдаккхача «Да Советски Союзе» яхача У. Кохарда книжка тIа йоах, масала, да СССР юхейиса «коммунизма цаI мара йоаца альтернатива я», цуи «цаI мара йоаца оппонент я». Цу тIа гIолла автор баьь а даа хьоттале гIерт вай межара да дIа а баргбац, коммунизм «ваха а тохаргба» яха дош. Уж хабараш вIалла дош доцар хьар-м дуаца деннаш а ца.

Социализмаи коммунизмаи метIаьлакаш а дувцаш тIагIертарца цхьан-цхьан клерикалаша чIоагIа могаш, хестаеш юц буржуазни строй, «христиански демократи», «сагь паргIато» шийна чулоацаш я, йоах цар из строй. Цар къайлакхуь капиталистически дунен чура къахьегамхошта лоаттабу низ-Iотиъам, цар бокъо ца хилар, царна ю эксплуатаци, клерикалаша тIагIертта хьалхд йоах «классови машара», «дипацарча нийслох» идеяш, цар бехказайоах колониализм.

Дийна мистиках иштта пейда яйбу капиталистически Малхбузе вIашагIкхетаиза ярг ца хилар бакълаь дIаоттадара а. ФРГ-е арадуьлача «Европа» яхача журнало язду: «Христиански хьекам тIехьа-тIайоагIача хана хургйолча Европа ларда я... европейски барт-цхьоагIом хьаст бa». Из маIан долаш да хIанзарча папас Павел VI-чо дувцар а. Цо хIана дукха ха йоацаш дIакхайкадир «католически дино политически а социальне а хьаллоаттаеза вIашагIкхийтта Европа», аьнна. Цу тайпарча идеологе повкъостала Iалашъе лерхI клерикалаша «Юкъарча рынка» НАТО-и межий идейно-политически барт-цхьоагIо, цар вIашагIйолла лерхI «христиански» халкъийи паччахьалкхашкийи коммунизманеи атеизманеи духьаьара фронт.

Цу тайпара, империалистически реакце гаро шиларах тирра, дунен тIа мел дуле хIама дьлагара да яхаш йолча уйлаяне адамий кхетам тIаIабу клерикализмо, цо сайкина лу Iоажала а адамий хIалак дайтара а, «эгIабаьраш» элемента кач болла гIерта дуне хIалак дергдола термоядерни тIом хьоабергахьа адамаш дIатетт клерикализмо. Цу деррига ла вай декхарийла ду тIехьаьнара реакционни йола клерикалий идеологи хоадамболлаш гучаяха, цIаккха а кIорда ца деш цар ма духьала къовсам лоаттабе.

Т. КОНДРАТОВ,
философски Iилманий кандидат.

«СЕРДАЛО»
2-гIа оагI. 2 апрель, 1964 шу.

КЪАХЬЕГАМА ОВСАРЛЕ ЛАКХЪЯРА

Къахьегама овсарле лакхъертйола инаькъаш лехаш доккхий болхаш дьйд Нохч-ГӀалгӀай химически завода, партийни организаци. Къахьегама овсарле лакхъяра, механизаци яра дешаш дуьцаш хиннад хьайийлача партийни, профсоюзни собранешка. ХӀьта къахьегама овсарле дегӀайоалларах лаьца лекцеш йийшай, докладеш яьй заводе, иштта из дойт Ӏомадеш хиннад партийни дешара хьалхарча экономически школашкех конкретни экономика кружокашкех. Цул совгӀа, къахьегама овсарле дегӀаяра хьежжа хӀара болхлочун алапей тӀаккхетаргахьлар завода къахьегамхоштта лерттӀа дӀадоьйтара гӀулакх дина вӀаштӀехьаьккхад партийни организаци.

Цунна нийса къахьегама моральни стимулйй доши а оаха дицдалийташ дац. Шоай алапей дикка доллушие а Гаганова Валентина дӀадоладьр хьал а доццаш тӀехьаосача участкашка балхаш де бахар заводера ши. Перевоещцов, Слосарь, кхыбараш.

Къахьегама овсарле дегӀаяра лакхъехьара хьожиаш хила метаргболаш да соахе болхлочо Калабова Насредине дaь гӀулакх. Аппаратурашкий балха нормаш лакхъяр дехеш завода администраце заявлени елар цо. Цу нормашка боккъонца хьажд а хьежа уж лакхъяьчул тӀехьагӀа 50 процент гаргга дегӀаяра къахьегама овсарле. Нагахьа саьна, вай республика промышленноста къахьегама овсарле семилеткаях 45 — 50 процент дегӀайоагӀаргвале 1958 — 1963-ча шерашка 50 процент лакхъешнай тха завода къахьегама овсарле.

Кустарни хьисане телат хьесча производстве кулг-кара де дезаш хиннача балхашта 1958 — 1961-ча шерашка механизаци яьй, 42 керда оборудовани оттаьй. Цу гӀулакхаша вӀаштӀехьдалийтар телат ёца цехе хьаккий цӀехах тӀоарска дергдолаш специализаци елга. Кизгах хӀамаш ёца цехе оттаьй полуавтоматаш. Бытови хьаштаьта эшаш дола химм ерахецача моттигашка ноача препаратан дӀачу-хьачу еттаргйола расфасовочни машинаш оттаьй.

Ши-кхо шу хьалха бедал, полуфабрикаташ, иштта кхыйола продукташ тайп-тайпарча вордингашца дӀа-юха яхуьар завода коа гӀолла, хӀьта хӀанз уж балхаш машинаша ду. Цул совгӀа хьалхе кулг-кара контейнерашта тӀаботташ хиннa 250 — 300 килограммы битумен лак чудолаш йола аьшка бешнаш а хӀанз мешинашца тӀайотт.

ИТР-а болхлой гоьзал лакхьяра гӀулакха телат яра йоккха гонзал йола инженер йоалламф Москвера заводе. Телат хьаьра балхаш из хьаьра хорла оборудовани лерттӀа Ӏомайра гӀулакхах хьаьца массеяк бетта лекцеш йийшар цо. Иштта из болх Ӏомабара а балха опыт хьезара а мехка кхача предприятей балхашка хьажа бахийтар оаха тхоай заводера болхлой. ДӀадахача кхаь шера 45 сат командировке вахийта хиннав цу гӀулакха заводера. ХӀьта иштта болхлоша моллагӀа гонзалаш Ӏомаеш йола курсаш я тха заводе. Цу гӀулакхах доккха беркат а доал тхона.

Производства болх дикагӀа дӀабахийтара, къахьегама дисциплина чӀоагӀьара хьайийла партийни собранеш а еш, оаха дуккказа дийцад производстверча мастера гӀулакхаш. Цхьаболча цехий начальникашта, мастерашта, бригадирашта критика еш, кадраш дӀа-юха нийсъярахи къахьегама гӀулакхаш вӀаштӀехьдахарахи лаьца къамаьлаш дир цар собранешка.

Къахьегама овсарле лакхъяра иштта боккхача доархӀаме да болхлой болх бе материально бераш хургболаш къахьегамах алапеш телара дикагӀйола система юкъейихкар. Цу гӀулакха лаьрхӀа хӀара болхлочоа къаьста а премиальни а аьча тергдолаш оттадьд тха заводе.

Ӏилман техникин гӀехьара гучаяьлакхеча сингаташца телата товараш хьадарах пар дикал чӀоагӀа лакхъелар, дукха аппликони красителаш кхое тардеайтар заводе. ХӀьта юкъера доархӀам бича 5—6 процент продукце мах лохбе вӀаштӀехьдалийта сульфат-натрий кальцинированни содино меттел шишташте юкъехийтад кизгах хӀамаш ёца цехе. Къахьегама овсарле лакхъяра боккхача доархӀаме да хӀара болхлочо социалистически яхье диззa дакъа лоацаш хилар. Цу гӀулакха цалаллаш теркам тӀабохийташ я завода партийни организаци. Профсоюзни организаци цхьана яхьа итогаш ю, хьалхе яьккхараштa совгӀаташ тел цо.

Коммунистически къахьегама цӀи яккхара къовсам лоаттабеш 11 бригада, 2 установка я заводе. ХӀьта из сий дола цӀи тилла 56 сат болх беш йола цхьа нех, ши бригада, цул совгӀа 24 коммунистически къахьегама ударники социалистически яхьа значок еина 13 саги ва укхаза, партийни организаце хьалчлёща заводе дaь уж партийно-организаторски балхаш бахьав долаш дӀадахача шера план ханал хьалха кхоачаш а яь плавад, совгӀа 94 эзар сом пачхьалкхена пайда баьб завода коллективо. ХӀьта укх шера план 25-ча декабре кхоачашъяра тӀайица декхараш ханал хьалха кхоачашдара хӀанз хьинаре къахьегаш а да тхо.

И. МЫСИН,
Нохч-ГӀалгӀай химически завода партбюро член.

ПЛАН ТӀЕХКХОАЧАШЪЯЬЙ

«Старогрознефть» НПУ бурув деттача конторе коллективо дика хьахьет укх семилетка алхлегӀча шере. Дa тӀехьа хилар соалоахаш къахьегаш я вагӀа мастера Киселев Николая кулгвалду бурув деттарий бригада. ХӀанз Хенн-Корта № 9 йолча скважина бурув тохаш я из. Март бетта тоха дезаш хиннa бурув 500 метр дар, хӀаьта техар 590 метр да. Цу скважине планах тоха деза бурув 4900 метр кӀоаргал долаш да. хӀанзалехьа техар 3050 метр да. Массa хала хьалаш дале а хьалхашка латта декхараш кхоачаш а деш дика къахьегаца белгалбаьнна ба бурув деттараш В. Калашников, А. Первичкин, С. Карасов, Х. Битаев, иштта кхыбараш. Царех хӀаране плана кхоачашъяра совгӀа, хьалхашка латта социалистически декхараш а тӀехкхоачашдиъа. Хьалхашка лаьттача декхарех хӀаране тоха дезаш хиннa бурув 150 метр дар, хӀаьта техар 173 метр да. Бурув деттарашта шол-шолa тайпа маркхал хулийташ дика болх бу лаборантакаша ши. Мельниченкос, Янашовас, иштта кхычар.

Дезача хӀой сийна яхьо а белла къахьегама темпаш тӀатта лакхъеш бе уж хӀанз. Укх бетта план а тӀехкхоачашъе йош даллад бурув деттараша.

А. ТИЩЕНКО.

Таханарча декхарашца нийсбе Ӏилма-тохкама болх

ЧӀоагӀа дог гӀоздаьна тӀайишар КПСС Центральни Комитета баь «Лакхерча дешара заведенешка Ӏилма-тохкама балхаш дӀахо а доаржадаь дӀадахарах» йола соцам Нохч-ГӀалгӀай педагогически института коллективо. Коммунизм хьалъеча Ӏилма боккха доархӀам хилар белгалдаккхаца Коммунистически парте лакха айяьй советски Ӏилма байракх. Ӏилмах пайда эцаро йиш хулийт общества производительни низаш дегӀадоаладе. Ӏилма дегӀадоаладаро а цунна карагӀдаьнар лакъа боахаме юкъедоаладаро а къахьокх парте цу дешна мел йоакхо ю.

СССР Ӏилмай Академе, республикай Ӏилмай академей, кхыча Ӏилма учреждений болх дӀахо а тоабара совгӀа КПСС Центральни Комитета а СССР Союза Министрий Совета а лаьрхӀа лакхерча дешара заведеней Ӏилма-педагогически болхлоша Ӏилма дешаш къоастадеча хьинаре дакъа лоацилга. Соцама тӀа йоах: «Лакхерча дешара заведеней Ӏилмахой хьинаре дакъа лаца дезадa ба промышленносте, гӀишлошъеча, транспорте, Ӏилма технически прогресс яра тӀехьа доаттабеча къовсаме, дӀахо а юртбоахам дегӀабоалабара Ӏилма декхараш кхоачешдеча, общественни естественни Ӏилмай проблемаш оттаеча.

Нохч-ГӀалгӀай педагогически института коллективо из соцам кхета а баь шерра боаржабаьб Ӏилма болх. Института истори кафедро (заведующи нов. Н. А. Тавакалян) дӀадоладерах Ӏилмахошта юкъе коммунистически къахьегама болим дӀебоалабаьб, чӀоагӀлуш латт вахарцара, производствацара бувзам.

Института Ӏилмахоша XXII съезд хиннача сана деназ общественне пайдане пхийтта Ӏилма монографи а дешара пособи а араяьккхай, «Известия», «Ӏилма записокаш», «Труд» яхача книжкаш тӀа кепа техай 100 статья. Лоацце аьлча, укх тӀеххьарча шин шера даь Ӏилма балхаш дукха дукхегӀа да института хьайийлача тӀехьа пхиъ шера даьчарел. Къаьстта дог гӀоздоаккхаш да Нохч-ГӀалгӀай пединститута Ӏилмахой цхьадола балхаш ерригача Союзе довзаш хилар. Центральни издательствашка кепа детт цар балхаш.

Советски Союза Ӏилмай Академей институтеша дӀакьаш хиннача Ӏилма конференцешка, ДонатӀарча Ростоверча госуниверситете хиннача Ӏилма сессешка дакъа лоацаш хиннаб Нохч-ГӀалгӀай пачхьалкхен института Ӏилма болхлой. Тохамца чакхьяьлар пединституто 1963-ча шера октябрь бетта чакхъяьккха Къилбаседа Кавказа математикий конференци. Ерригроссийски вокальни конференцешка дакъа лоацаш Ӏилмахой общественноста чӀоагӀа безам тӀабодаш йр тха коллектива членаша йийша 43 доклад.

Института вахаре боккхача доархӀаме хӀама хилар дукха ха йоаццаш хьехархой коллективо 1963-ча шера баьча балха итог юкъаш хиннa конференци. Заседанеш хиларал совгӀа шин дийнахьа болх беш хилар пхи секци (общественни, физико-математически, биологически Ӏилмай, вайна меттeн литературан, доьзол декъарча халкъий метта). Цига йнр пайданера 36 доклад. Конференце яьча дукхагӀа йолча докладаша хьахьокх халкъа боахама хьалхашка латта декхараш кхоачашдеча института Ӏилмахой дакъа лаца чӀоагӀа безам болаш хилар. Цхьабехьде, цига дакъа лаца дезаш хиннача боахама а йоагӀеш йолча ведомствей а болхлоша конференце дакъа лацазар.

Практикена пайдане хила дезаш да «Лаьттан ресурсех нийса пайда эцери доходаш, продукташ бокъонца екъари колхозий экономика лакхъяра факторашъ яха нов. Голикова, «Нохч-ГӀалгӀайчен лоаман колхозий экономика дегӀайоллаяра цхьадолча дешахэ нов. Дацаева; «Нохч-ГӀалгӀай АССР колхозий керттерча фондех кхом беш пайда эцарах» яха нов. Похвищева балхаш. Боккхача доархӀамера а пайдане а да юртбоахама Ӏилма кандидата нов. Ахмедова хьажкӀий биохимически башхалонаша уж агрохимически ларде кхеари яха а иштта кхыдола дешаш а хуьцаш бола болх.

Эттара хьалха укх шера дӀадоладу пединститута коллективо хоздоговорах дергдоа балхаш. Нов. Семенина (физика кафедра) даьча тохкамий ларда тӀа сепараторан тоаль эргахара балхаш дӀадоладаьд «Сильчко» яхача машинаш ёча заводо. Цу гӀулакхо пачхьалкхена боккха пайда кургба. Ботаника кафедре тохкаш да хьувкъам лакхбара, доахана, балхазарашa луш йоа продуктивность лакхъяра, цамогар кхатохара наькъаш. ХӀанз Ӏомаеш я Терско-Сунженски областa геологически строени.

Цхьабакъда, уж лакхе чел лийца балхаш оаха деш дале а, КПСС ЦК-ан СССР Министрий Советен соцам тӀа белгалдоаккхача бесса лакхерча дешара заведенеша кӀезига дакъа лоцц халкъа боахама хьалхашка латта декхараш кхоачешдеча. ВӀалла новкъостал дац тхона Ӏилма-экспериментальни база чӀоагӀъяра. Къаьстта ала деза, хьие балхаш дара эша база тха эсала хилар.

ЧӀоагӀа эшаш а пайдане а Ӏилма-тохкама балхаш деш я историйн коллектив. Ахамле коммунизмага яхара закономерни процессах йола боккхача доархӀамера проблемаш хьоастаеш ба уж. Коммунистически партен советски халкъен исторически опыт, цун революционни традицеш Ӏомаеш ба философаш, экономисташ. Къаьстта боккха теркам тӀабохийт института Ӏилмахоша Нохч-ГӀалгӀайчен истори яздара. Эттара хьалха архивни материалех пайда а ийна Нохч-ГӀалгӀай исторех ши монографи араяьккхай профессора нов. Н. П. Гриценкос. Химе, литература, метта, физика, математика, иштта кхыдолча предметий дешашта вахара чӀоагӀа бувзам бола тохкамаш деш ба института Ӏилмахой.

Ӏилма болх дӀахо дегӀабоалабара чӀоагӀа эшаш гӀулакх да уж балхаш наха дӀадовзийтар. Республика Ӏилма болхаш арадоаха организацеш Нохч-ГӀалгӀайчен пединститута профессорско-преподавательски состава яду Ӏилма балхаш арадахара болх тоабе декхарийла я. ДӀахо а вахаре Ӏилма доархӀам лакхбе, соцам кхоачашбе тха коллектива сийлен декхар да. Из кхоачашде тхоай низ а хьинар а кхоачергдац оаха.

А. БОНДАРЧУК,
пединститута Ӏилма балха проректор.

В. КРИКУНОВ,
доцент.

ОДЕССА. 10 апреле 20 шу дуз горок-турам фашистски захватчикех мукъаяьккхача дийнахьа дена. Нах чӀоагӀа хьожаш я Одесса обороненa хетаь историко-краеведчески музеера экспозици. Музеерча залех цхьан зале дӀаьккхий [illegible]

А. Фатеева сурт.
ТАСС фотохроника.

Керда механизатораш

Ши бетта деша баьгӀаб «Джалка» совхозе тракториа курсашка къона къахьегамхой. Кердача программех дийшад цар. КПСС ЦК Пленумаша яьча решенеша доккхий декхараш оттедаьд юртбоахамe къахьегамхошта, къаьстта механизаторашта хьалхашка. Цудухьа кердача декхарашца дувзалена хила деза тракторни курсашка дешар.

Трактор йоазарад совгӀа лаьттанцара балхаш дика де а юртбоахама культураштa доал де а ховш хила беза механизатораш. Курсаш йоахаш болчар дика Ӏомайир тракторaш, цул совгӀа кхыйола юртбоахама техника а.

Укх деношка ораяйцар тракторни курсашкара дика кийебаь 80 тракторист.

П. НОВАКОВ,
агроном.

СПЕЦИАЛИСТА ХЬЕХАМАШ

Шекара свекла дӀаювргйола ЛАЬТТА КИЙЧДАР

ХӀара гектара тӀара шекара свекла дукхагӀа йоаккхаьта ийха дукхадеша да лаьтта кийчдара система дӀахо тоаярца, хӀаьта лаьтта тоадаро Ӏаламде деза лаьттона тӀоадал дукхагӀа Ӏоаелгеи доаттаелгеи; ходдаьнза оасар дӀадоаххьта а оахаш бола лаьттан тӀоа цунах йоакхача йоархӀехи йоархӀий фухи цӀенбеита а; юртбоахама культураш та лазараш кургдоаца а царна зулам деш йола садоахка хӀамаш царех латийтаргйоаца а хьалаш вӀаштӀехьдоахилга: лаьтта тӀатӀа дукхагӀа хьаьвделга а шекара свеклай хеувкъеи лакхбелга а.

Зиба аьхача лаьттан тӀа бӀаьстан юхье деш дола гӀулакх (ивкха бовиххилга, оахам тоӀадела, культиваци елга) лаьттангарча хьалага хьежже ду.

Республика шаьрачь арен декъа тӀа бӀаьстан юхье макха баккхар лаьттанца тӀоадал соцара чӀоагӀа дика де, цхьабакъда, ломмашта юхерча зойай щелочь дукха доаллеча Ӏаьржача лаьттанка бӀаьстан юхье баьккхача макко лаьтта тоалуьга тӀехьадоших, из соь тоӀаду, цу тӀара хьаболла хьувхьеш лоха а хуэ. Цу хьалашка бӀаьстан юхье лаьтта кийчдара деш йола гӀулакх зиба тӀа культиваци эргара дӀадоладе деза тӀехьье макха а боаккхаш.

Зиба кӀоарга аьлча, бӀаьстан юхье лаьттанца тӀоадал дукхагӀа хул. Из чӀоагӀа доархӀаме да, хӀана аьлча кхоачамболлаш температура а тӀоадал а йолча дӀайийна шекара свекла сихагӀа тӀайоал. Масала, лаьтта дӀайиха а 22—30 процент тӀоадал йолаш а хилча, кхаьлагӀча дийнахьа тӀайоал свекла, хӀаьта тӀоадал 19—20 процент мара ца хилча, температура а иштта лоха хилча, 13-ча дийнахьа мара тӀалаш из, цхьабакъда, температура кхы а лохагӀа хилча вӀалле тӀа а ялац.

БӀаьстан юхье зиба тӀа хеш дола балхаш лаьттаца Ӏайча тӀоадал соцаро дукха деш да. Из вӀаштӀехьдовиках оахам тӀагӀоллара цамцадаккхарца. БӀаьстан юхье зиба тӀа деш дола балхаш дӀадоладича дикагӀа да оахам лоасардаха дола ма делливге а, из лоасаре дах-даьеча участкашка хьалхагӀа а деш. Лаьтта кийчдара эггара дикагӀа йола ха я оахам лоасардаха а доладеиа, оатлуш дена ха. Из ха туллийте, лаьтта сихха докъадаьа долалургда. Цхьан-ши дийнахьа чакхдаьха деха деза зиба аьха лаьтта кийчдара балхаш. Уж гӀодалийта метаргаш, хӀана аьлча лаьттанцара тӀоадал сихха йоьлу, хӀьта дакъача оахам тӀа дӀахора балхаш де хала а да, гарзаш юс, цу тайпарча оахам тӀа свекла дика тӀаьргьац.

БӀаьсти меньалиите а зиба тӀа ханнахьа оахам тоадеш дьача балхаша (шлейфовани яр, малкаш дахар) цу тайпара дика хьалаш кулийт свекла дӀаера лаьтта дика тоаде а. Свекла дӀаефца кхьна деш да цу тайпара балхаш.

Свекла дӀаерца цхьана оахам тӀа беш бола хӀара болх фу эшачa боарие кӀоарга дӀакуврголаш, из дика тӀадаргдолаш, дегӀадоагӀергдолаш бе беза. Цу гӀулакха эшаш дар да фу дӀаделе хьалхара балхаш деча хана 8 сантиметргара 10 сантиметрга кхачавцa кӀоарга культиваторашцел макхашцел лаьтта цамцадоаккхаьта.

КӀаьда лаьтта тӀехьагӀа цамцадаккха метаргиа, дӀаьта тӀа, кӀоарга доацьев ший довала, гуракьа кхоачамхилла кӀоарга ахалза дола лаьттан кӀоаргагӀа цамцадаха дезаш лоархӀ.

Шекара свекла Ӏомаш дукхачa шерашка ёча опыто тешаву фу дӀадене хьалхагӀа кӀоаргга лаьтта цамцадашкхензa а фу дӀадийна дьаьнчул тӀехьагӀа езача культиваторашца оахам тоӀадаьза а дарг ца хилар; хӀаьта цунах дукхагӀа хана дика беркат а доал. Масала, Кубанерча цӀи йезача механизатора Владимир Светличне бӀаьстан юхье фу дӀадележьа зуло макхаш а даьхе тӀоадал дӀакъоал. Дискови макхашцел тоакхадеча ченапен шаьрду кха. Цул тӀехьагӀа КРУ-5,4 яхача культиваторца 12—14 сантиметр кӀоарга культиваци ю зиба. Оасара духьала къовсам лоаттабар духьа дихлоральмочевина [illegible] гербицид етт (гектара лоархӀаш 8 килограмма боараме гербицийн 135 литр хийн). Из тох ОНТ—ВИМ яхача [illegible] опрыскивателаца. Фу дӀаделехьа еш йола культиваци 3 сантиметр кӀоарга ю, цу тӀехьа оахам тоӀадара еза хӀама а тоахаеш.

ДӀадийна фу массанахьа а цхьатарра а тӀадалийтара, хӀьта иштта шекара свекла дӀайийна кхеш из хьалтӀаьлалехьа оасаро хьалдукъаргдоацаш, фу дӀадучa дийнахьа е еза культиваци.

Кердача конструкцех йолча сеялкашца свекла дӀаеле хьалхагӀа мекха а боаккхаш еш йола культиваци 4—6 сантиметр кӀоарга е еза. Цу сеялкаша шолгӀа фу мугӀарех тоссаш йола удобренеши цамцабаькхача тӀоана кӀал йохийт, хӀьта цу тайппара по вӀаштӀехьдовиккх бӀаьстан юхье мел чӀоагӀа йоккъал отте а, дӀадийна фу лаьттанцарча тӀоадала чотах дика тӀадалга.

Ханнахьа а кӀоарга а аьха зиба фу дӀадера кийчъеш хилча кхочам бе тӀехьадийза макхаш а долаш 1—2-зза культиватор тоакхайнча. Гуран [illegible] лаьттанка фу дӀаделехьа лаьттанца деш дола балхаш тоаде [illegible]. Лаьтта тоӀадеииек оасар дукха тӀадаьнен долча кхашка культиваторашта меттел, дезачен даьгачен макхашца цхьана лушальникаш тоахаш.

ДӀаде кийчдеш дола моллагӀа кха тӀагӀоллара лаьттан тӀоа цамцабаьккха хургболаш аха деза.

Оахам цу тайпара хилийтар духьа боах беш йола культиваторa оаттаман нийса дӀаоттае еза, хьоаьльтӀаша гектара шортта боал гунсаргбоала а оахам цамцадоаккхаргдола а гӀулакх де деза, тӀаьшка оахам деш шаьрду.

Нагахьа саьна лаьтта еш дӀаьда а доаш, культиватор чухе, культиваци цӀ а еш, духьал макхашца кийчде метаргиа фу дӀадун лаьтта. ХӀьта, нагахьа саьна оахам, ца йоаш а, массаза кийчдеча тайпара кийчдеш хуле, фу дӀаделе хьалхагӀа еш лаьтта тоахаь тоӀаде деза лаьтта, цу тӀехьа деза макхаш а доахаш. Из ца дойя свекла сенникаш кӀоарга Ӏочу а ухаш, еш кӀоарга дӀадувргда фу.

Шекара свекла дӀаэ кийчдеш дола хьаш деза лаьтташ, бегорен лаьттанка свекла дӀаелча сана, фу дӀадуьча хьаш кийчде деза.

Цхьабакъда, свекла дӀаелча деххача лаьттай шоай бахталоцаш я. Зиба аьха лаьтта бӀаьста меньалиите тоадарен фу дӀадувча хана ца кийчдараш юкъера кхь укхаяк йоаккхагӀа я, хӀаьта из бахьан долаш лаьтта фу дӀатоссача хана чӀоагӀа тоӀадеина хила а тарлу, цунна тӀагӀолла кхоара лоацалу, оасар дуьца тӀадала тарлу. Иштта моттигаш нийсъелча тӀагӀоала лоацадеина лаьттан кхоара лохаделген оасар дӀадоаккхилген юкъ-юкъе да дезаш хул (перрига фу дӀаделе хьалхагӀа кийчдеш дола лаьтта кийчдале).

Свекла юкъ дола хиш делий лаьттан дукхагӀча хана структура чӀоагӀа йоацаш хул, дукхагӀа тӀа, цудухьа шекара свекла дӀае оахаш дола лаьтта массаза чуьл кӀоаргагӀа аха деза.

Цу тайпара, шекара свекла дӀаеча хана кийчдеш дола лаьтта моттигерча климатически, лаьттан, кхыдолча хьалашка хьежжа кийчде деза.

Свеклай производство интенсивно дегӀа а кхувлаш, республикерча свекла леладарашa социалистически декхараш тӀайийцад 1964 шера ерригa йоаккхаш йола шекара свекла 250 эзар тоннага дӀакхоачае а цунах пачхьалкхенга 210—230 эзар тонн йоаха а аьлча. Уж бехктокхамерен доккхий декхараш кхоачашдеча Ӏалама тe боккхача доархӀаме да лаьтта леладара культура лакха хилар, лаьтта ший ханнахьа а дика а кийчдар. Цудухьа республикерча свекла леларий декхар да лоакхача агротехника ларда тӀа лаьтта дика кийчдар. Шаблон йоацаш, творчески юкъейихха еза прогрессивни приемаш методаши бӀаьстан [illegible] свекла дӀае лаьтта кийчдеча, лаьттан хӀара къаьст - къаьстача участке йоттигерча хьалдача дьалий доархӀам а беш.

Х. АРСАНУКАЕВ,
Нохч-ГӀалгӀай АССР юртбоахама продукташ кхареи кийчъяран министерства воккхагӀа йола агроном.

ДарегӀа хьажкӀаш кхеергья

Дет тӀара къоабал деш тӀайийцад оаха кубански механизатора В. Перешне методах хьажкӀаш кхеера гӀулакх.

Векъда, механизированни хьисапе аз кулгалдеча звенос хьажкӀаш кхео дукха ха я. Укх шера а кхеергья тха звенос хьажкӀаш. Оаха дӀадахача шера гурахь аьхай зиба, цу хенне минеральни удобренеш тайсай, йицъалийташ органически удобренеш а. Шин бӀаь гектар йолча участка тӀа хӀара гектара тӀа 10—15 тонн йолаш шордаьнна кхо диллад.

ДӀадахача шерашка са звено чувоагӀаш кхо-зиъ сат хиннача укх шера кургвац верррига ши сат мара. Соца болх беш хургва отделене дикагӀйола механизатор Лабазанов Ӏусман. Шортта техника йоллашехьа цхьадола балхаш кулг-кара доре. Къаьстта хах дукха эшаш хулар хьажкӀаш чуэцача хана. ХӀана аьлча, тха кулгалхоша техника йоагтӀа терко яцар. Цудухьа центнер хьажкӀийга дӀабода мах лакха хулар.

Укх шера иштта хургдац. Дерригa балхаш техникаца дергда. Кхоачамбалла я тхога минеральни удобренеш а. Цу гӀулакхо торо хулийтаргья совхозе эггара дарегӀа йола хьажкӀаш хьалкхее. Цу гӀулакха эша ерригa торонаш йолаш я, оаха тхоай низ ца кхобеш къа а хьегаргда.

ДӀадахача шера даьнна дукха доккха гӀалат укх шера далийта йиш яц. Совхха тхоай участка тӀара а даьле кхыча участкашкарча культураш тӀа дутар, кхыдола балхаш дайтар тхога. Из юкъера дӀадала деза. Деина дош кхоачашдара гӀулакх деш тхоай участкаш тӀа хила деза тхо.

Оаха тӀайийца декхараш да 200 гектарех хӀаране чӀара 35 центнер йолаш гибридни хьажкӀаш кхеелга. ХӀанз дӀадоладьд оаха шерра бӀаьстан балхаш.

А. ХАЧАРОЕВ,
Урус-Мартана производственни управленерча «Самашкинский» совхозе 3-ча отделене звеньевой.

АТТА ЯЬККХАЯЦ КОТАЛО

Дика дӀадоладир ер шу тха коллективо. Февраль бетта план 103,3 процент кхоачашйир, хӀаьта март бетта а кхы воагӀа бензар болх. Толамца кхоачашйир квартала план а № 9-10 йолча установка технологаш.

Атта кхаьчац из котало тхога, дукха халонаш нийсъелар тхона цу тӀа кхача беча новкъа. Ши-кхо шу хьалха тхога хиннa хьал довзаш хинначоа хала да селлара лоацаа хана установка болхлоша даьхача толамех теша.

Балха тӀехь керттерчарех цаӀ да коллектив барт болаш, вӀаши новкъостал деш, хьалхе [illegible] кхай деш хилар. Из дацар тха цу хана. Къахьегама дисциплина телхаераш а технологически режим йохаераш а нийслора. Кхыметтел цкъаза «дог дика хиниа ю» боагӀар балха. ВӀашка лувш моттигаш нийслора.

Из деррига Ӏатакъар производствана, план кхоачашъйацар, балхаца дог-безам дацар.

Иштта барт вагӀа йола коллектив нийсача новкъа йоаккхаш чӀоагӀа къахьийгар партийни, профсоюзни, комсомольски организацеша. Белгалваьча дика къахьийгар цу даькъе цу хана хиннача установка группорго Григорий Иванович Жарькос.

«Вай коллектив чӀоагӀа а ца болаш а я. Де деича фуннагӀа а дууургда вайга, — оалар цо. — ХӀьта сона хетачох хӀара операторо, цул гӀеначо шин балха бехктокхаме хиниа ца Ӏеш, шин новкъоста хьалхара а жон лургдоаш бе беза болх, хӀана аьлча новкъосто де оаеш дисар ерригача коллективашта [illegible].

Установка коммунистически комсомолашвем къиза къовсам дӀабоалабир къахьегама дисциплинех технологически режими толхаерашца, коллектива барт бохабе гӀертарашца, шерра кхетамо болх болабир коллектива юкъе.

КӀезига хӀама даккар установка дика лерттӀа болх беш хилийтара тӀехьа рационализатораша а. ЧӀоагӀа пайда луш установко продукци дукхагӀа а дикагӀа а яракхаргйолаш дика предложенеш йоалайир цар. Масала, «Вартинтоно» яхача фирма 2 насоса меттел «Черпелави» яхача фирма цхьа насос оттаяро хийнахь-бус даьрӀача 50 тонн бедал соьлхькхар, дикка лакхъелар установка балха овсарле. Иштта балха овсарле лакхйир шпунтерашка ейгача крекинга пешка тӀа флегма а ца ухаш, мазут тӀаеоа аьнна В. П. Чуприна ешнача предложене а. Рационализаторашa боккхагӀа болча оператораша М. М. Маскаленкос, А. А. Козлова, В. Г. Губарева, кхычар еннача дикача предложенеш тибир оборудоване болх. ТӀаккха план кхоачашъе балар болхлой, шоай низаш а ноаш толамаш довхергхьарах а бӀубелар цар. ВӀаши новкъостал де, безаме хила болабар коллектива членаш. Кхи дӀахо гоязал лакхъе а деш а баьлар.

Шолха хила хилар тхоа дӀадахача шера Октябрьски революци цӀей. 7-ча ноябре тха установкашна коммунистически къахьегама коллектива сийлен цӀи елар.

Иштта тӀаккхасен а шин кхоачам ца ен а хиннача тха установках Ӏомадж латтарех цаӀ хилар.

Цхьаккха установка яц тха санна дукха болхлой заочно деша багӀаш. Грозненски механаьтта институте деша вагӀа оператора гӀоача Кононистов, Поклеедова, Сатиниов, воккхагӀа вола оператор Осипов, механаьтта техникуме дешаш ба боккхагӀа бола оператораш Губарев, Козлов, оператора гӀоачаш Потанов, Захаров, Алиши, Грановский, кхыбараш.

Дешаро лакхъю болхлой балха гоязал, цар дувцаш клетам.

ХӀанз моллагӀча цхьан саго харцахьара хӀама дича, установка коллективо собрание дувц из, берригача болхлоша дакъа лоац иштта дола дош къоастадеча. Масала, февраль бетта оператора гӀоачас Ф. К. Шкляруке барт бийттар операторага. ШоллагӀча дийнахьа партийно-комсомольски собрани а хьайийцар из дош. Шклярук бехке вен цига къамаьлаш дир дукхачар. Шклярук балха лох вир. Установка начальника хилчарех тарра сона дика хийтар болхлоша шоай новкъосто дaь харцахьара гӀулакх къоастадар.

Ала доагӀа сага луш бола кхетам эггара дикагӀа лу коллективо, аьлча, «ЦаӀ массанена, массавa цхьаннена тӀехьа» яхача лоацтах ях тха коллектив.

Духьал мел нийсъенна халонаш эша а еш яьккха котало бера ца йоалийташ барт тайна къахьегаш дӀадаха уйла я тха.

Шера, йоагӀа план 25 декабрь тӀаккхоачаш йистеккха декхар тӀайицар тха коллективо.

ХӀанз дунен халкъий дезача денна — 1-ча Майна дикача толамашца дакъа даха къахьегаш да тхо.

И. АРОНОВ,
крекинг-завода № 9-10 йолча установка начальник.

1933 шера августа бетта Мурмански портера арадаьлар «Челюскин» яха советски кема, цхьан навигацех Къилбаседа форда наькъа трассе гІолла Мурманскера Владивостоке даха дезаш еина залаш а йолаш. Ша тедаш доцуча кемаца иштта никъ белга эттара хьалха дагадеха хІама дар. Октябре Берингов проливе тІе діакхаьчар «Челюскин», хІьата цитта хи тІе гІолла делаш долча шанаша діалаьцар. Цунца цхьана Чукотски форда чу кхессар из, хІьата массехк дийнахьа шанашта юкъе кхестадаьчул тІехьаґІа 1934 шера 13-ча феврале віашаґІаьккхар. О. Ю. Шмидт керте а волаш экспедицена юкъе хиина 104 саг ша тІе Іовессар.

Советски правительство чІоагґІа оарцагІьаьлар экспедице членашна кема командена кІалхартьакха. Деналга диллача шоашта ниісса кхы ца хиина массехк рейс йир турпалерча советски летчикаша шанашка, хІьата 13 апреле челюскинцаш материке хьаґІаозилга чакх а даьккхар. ВорхІ летчик — А. В. Ляпидевский, С. А. Леваневский, В. С. Молоков, Н. П. Каманин, М. Т. Слепнев, М. В. Водопьянов, И. В. Доронин цар Советски правительства эггара хьалха Советски Союза Турпал яха цІи еннар.

Челюскиний эпопея дерригача дунента діахьеккхар советски наьха денал, сийрда оагІув а хиина Арктика караерзаира летописана юкъеяхар из.

Сурта тІа: «Челюскин» тІара экспедице начальник академик О. Ю. Шмидт.

В. Федосеева репродукци, ТАСС фотохроника.

КІУВСА ТІА—КЪОНА БОРЕЦАШ

Дитъ дийнахьа діайихьар Грознерча «Красный молот» завода спорта Двореце РСФСР къулбехьен зоне хьалхде яккхара къоначча бореций яхъ. Яхье дакъа лаьцар 12 республикан областен хьалхара разряд йолча 137 спортсмено. Вай республика сий лорадеш бар дай деґІ дола — 49 килограмм хула — къона борецаш.

КІувса тІа бовл дай деґІ дола вай республикера М. Джабраилови Орловски областера Федорови. Джабраилова шин минутаи 35 секундаи аркъал техар Федоров. 52 килограмм лай деґІ дола Пашаев Дауд котваьлар Къилбаседа-ХІирий АССР-ча борецал А. Сакираева.

Шоайца яхье баьннача Калмыкерча, Орловски областерча борецел котбаьлар Абухаджиев Султан, Дахкильгов Махьмад, иштта кхыбараш а.

Къаьстта сакъердам болаш дар яхьа тІеххьара ди. Цу дийнахьа тучабаьлар хьалхара моттигаш яьхараш. Къилбаседа-ХІирий борецел хьалха я баьнна призови моттиг яьккхар Дагестана борецаша. Царна тІехьа ба (цхьатарра очкаш а йолаш) Воронежски областен, ГІебартой-Балкхарой, Нохч-ГІалгІайчен спортсменаш.

КІувса тІа бовл дай деґІ дола Нохч-ГІалгІайчен вокал Пашаев Дауди Дагестанера С. Умалатови. Лийтараш цхьатарра низ болаш бар. ЧІоагІа діадихьар латар. Нов. Пашаева котваьлар нов. Умалатов. Грознеца Пашаева шоллагІа моттиг яьккхар.

Цхьабакъда, яхь діайихьача деношка лийтарел къаьстта сакъердам болаш лар дай деґІ долча вай мехкахочун Дахкильгов Махьмада латар. Ше мел лийтарех кот а ваьнна ГНМЗ оператора Дахкильгов Махьмада хьалхара призови моттиг а яьккха июль бетта Оренбурге хургйолча финале дакъа лоацаргда. Иштта финале дакъа лоацаш хургья цу яхье кхоалагІа моттиг яьккха вай республика ерригІа а команда.

К. МУСАЕВ,
СССР спорта мастер.

РЕЦЕНЗИ

«НАПСАТА НУС»

ХІара арадоалача произведенеца лакхлу А. Ведзижева йоазоний говзал. ХІьата из геттара белгала да Нохч-ГІалгІай книжни издательствос кена а теха арадаьннача писателa кердача дувцарий сборника тІа. Вахарпара безам, вай советски нах къахьегара, шоай вахар хоздара, тоадара адамашта юкъера вошал чІоагІдара, яхача замах кхелнсача вочча гІулакхашта меттахьа хІама тохара тІахьехар — из я писателa кердача сборника лейтмотив.

Тайп-тайпара да сборника юкъера дувцареш. Царна юкъе да революце хана а советски наха космос караерзаера а хеталаь дувцараш. Цар гучайоах советски сага оамалаш, цул дега хозал («Напсата нус», «Хьоашал»), вай ханара сийле («Къонах ваьв», «Лаьтта», «Вахар»), кхыдараш.

Сборника тІа долча дувцарашта юкъе белгалболаш чакхбоал автора вахарцара, хердачуцара бола безам а харцахьарча наха болча къовсама до нах тІахьехар а.

Уж дувцараш доккхий дац. Царех хІаранена юкъе вайна гу е вай ханарча турпалхочун керда оамалаш («Лаьтта», «Къонах ваьв»), е царна духьала латтачарца бола къовсам («Малав бехке?», «МелІа», «Тамашийна гІа»).

Сюжетах а композицех а дувцараш башха шоайла віашш дувзадениа дац, хІаране цхьацна керда хІама гучадоаккх цар вахарцара.

Дувцарий сборник художественни цхьа произведечи йолаш санна да.

Из хІанад аьлча, ала деза, из сборника юкъера дувцараш шоайла віашш цхьан советски сага вахара уйлаех дувзадена долга да, аьнна. Цар гучайоаккх цун хозал, къахьегамцара гІозале, нахацара безам, цар оасар ду вай советски хозча «беша яьшача бІехача баьцашта».

Сборник діадолалу «Орден» яхача дувцарца. Цу дувцаро вайна хьахьокх культа личностах даьнна зуламаш. Вай кхетаду Ведзижева из тема ийсача партийни позицеца хьахьокхар. ХІьата из дувцар дола а ду культа личностах даьнна зуламаш парте діадехарца:

— «Миштад салте, вахар, миштa дІатерзенна хьо? — хьаттар инарала Мухарбикага шоаш кабинете Іохошшашe. — Болх миштаб?..

Дицденнадар дукха хьалхо дена Мухарбика «салте» яха дош, цудухьа, цунна хІана хацар ший инаралаца миштa хила веза, — ураоттаргва, е хайна вагІаше жоп лургда.

—Дага мел латтар цхоачашхеинад, новкъост инарал, — жоп делар Мухарбика; салтечо санна».

Вай мохк коммунизма новкъа бода. ЛоархІама гІулакх да техкагІа діахьалха дахар массане а кхетадар.

ХІьата писателo оттаду декхар а — кердадар хьахьокхар а цунна нах тІахьехар а да. ХІьата из кердадар хьахьокхара писателo ший говзаме йоазонашта юкъе уттаю морально-этически проблемаш. Цу проблемана хетадаь дукха дувцараш да сборника юкъе — «Наькъаш къаст», «Малав бехке?», «Ший нах», «ГІанахьа».

Ведзижева произведеней турпалхой ба тайп-тайпара бола советски нах, цар гІулакхаш.

Дешархочунна йицлургьяц «Малав бехке?» яхача дувцара тІара Султана образ.

Хала дециі, цул да Оарца санна болча, шоай йиІигашка ца дешийтача, уж даькъаза йоахача нахаца къовсам лоаттабе? Укх дувцарца автора оттаду декхар да уж гІулакхаш вайна юкъе хилар шоашта гуше, царна духьала ца бовла нах бехкебар.

Иштта Зайнапа вошас Султана а, ший йиша даькъаза яьначул тІехьагІа тІехьа из дале я, кхетаду хиния даьннчуйна бехка декъа шийга а кхоачилга, хІана аьлча, даьна духьал ца валар духьа, цо а хІама динзар Зайнапага из зІамига йолча хана дешийтара.

ХІьата Султана из кхетадир. Султана дукха уйла ю цу гІулакха, тІакха юххера а цо ший даьга йоах:

«Тоъаргда! ХІана тоъаргда! Зайнапа ше доаккхаргда ший сий а хьа сий, а. Доаккхаргдац Іа яхача наькъаца, бакъда цІенача, бакъбола наькъаца доаккхаргда... Хьона боазача, Іа бихьача наькъа тІа йоархІаш яьннай, да. Хьа бІаргаш кхьдачара мукъадоалаш дац. Заме кхы я, тІехьа дале а, цунах кхете дехке варгвац хьо» — иштта белгалдоаккх Зайнап даькъаза хилара бехке цун дать къаьнарча заман кхетам болга.

Писателa дика бІаргагу къахьегама наьха вахар а. «Лаьтта» яхача дувцара ший хана дукха бІаргадайначa воккхача саго йоах:

«Дерригa а беркат ма дий лаьтта. Доаладьча хана къона нускал санна, массаза а деза ма дезий лаьтта... Хам беш, гІулакх де деза лаьттана... Нанас бер мо, адамаш кхоабир лаьтта ма дий».

Ведзижева дувцарашта юкъе вайна дукха корадоагІа гІалгІай къамаи маькарал гучайоаккхаш дола халкъа кицаш а афоризмаш а. ХІьата царна юкъе белгала йоад ше долча советски литературана уж гарга хилар хьахьокха оагІош а. Ведзижева йоазонаш тара да гІорбаьннача советски писателий Солоухина а Вл. Федорова а йоазонашта, писателa ше дувцаш дар сата дагара доагІаш дувцаш хиларца. Из я Ведзижева йоазон белгало а.

Сборника дувцараш хІарадар ший тайпара да, царех хІаране дешархочун уйла тІа а оаз, дийша валлалца тІера а валийтац, хІана фу хул-хьогІ яхаш.

Дувцараш шоайла дувзадена хилара сборника цхьа книжка, цхьа произведени хеталу.

Цун юкъе я дукха а автора дика карагІьянна образаш — Мухарбикея, Тимофей Васильевичея, Полина Михайловнaя («Орден»), Галян Сайпея («Напсата нус»), Султанея Зайнапея («Малав бехке?»), Лидея Бадруддинея («Кердача фусаме»). Уж ба вай ханара советски нах, цар образаш вай дега чу ю.

Цудухьа ала доагІа писатель Ведзижев, Ахьмада кердача дувцарий сборник цун писателa говзало керда баькха тІа ба, из вай гІалгІай литературана юкъе тоъала бокха толам ба, аьнна.

Сборнико кхы а чІоагІду Ведзижев Ахьмад проза жанрага ший ханнахьа а нийса а валар, цу жанре цун йоккха котало хилар.

Ший произведенешка лоархІаме проблемаш уттаяро а писатель вахар шерагІа довза гІерта ро а лакхбу цу йоазоний лоархІам.

Ший лоархІамга диллача а сборник діаотт Нохч-ГІалгІай литература дикагІа йолча произведенешта юкъе.

Бакъдар аьлча, хьоачамболцараш а да сборника тІа. Автора дукхагІа терко е еза діахо стиль тоаяра, кІоаргагІа чулоацам болаш, уйла чІоагІагІа тІаозаш дола дешаш лахара.

Сборнико хьахьокх партен правительствaн кулгалхой литературан искусствaн деятелашца віашагІботтабаларах даьнна беркат.

Іаб МАЛЬСАГОВ,
Нохч-ГІалгІай историен моттен, литературан Іилма-толхама института литература сектора Іилман болхло.

Тахаенца гІа боахаш

Новкъа кхийттача кхалсага аьлар, тха юрта клуба заведующи йола Мария Федоровна Савина совхоза боахаме е клуба когорга шоана.

— ЦІагІа йоагІалурех иц из, — йоахар цо. ЦаІ ца деш Іергъийтха Мария Федоровна. Тха культурни вахара хьаст клуб я. Цига даиман кхехкаш латт болх. Гой діара ир я тха клуб, — хьахьекхар цо клуб чуйола цІеноиш.

Хоза кІир теха цІа да из. Массанахьа а хотта ба, бакъда, клубе діаоадача а цунна хьалхашка а цІена я.

Итт шу хьалха вхай цу клубе Мария Федоровна. Политпросветбалха опыт яцар цун, де дезар дукха долга кхетадир цо.

— Укхаза хьалхагІа изба-читальни хиннай. Кхийна тара а йолаш, безаме йоацаш моттиг яр цІа, кхьметтел теха ий а даьцар, — яхаш дувц Мария Федоровнас. — Хабарши дувца а гІаьлонаш увза а віашагІкхетар укхаза. ЦІагІа гІаьленах оттача кІурах корта лазабоалар.

Станичия советагара новкъостал дийхар, колхозни общественность оарцагІьаьккхар. Ий, корашта кизгаш, чухьа а арахьа а кІир техар, пишк еллар.

Хьалха хиния гІендаш дІа а даьха клубни юрсдаш оттаддр. Колхозахой вахар хьйхьокха, вай мехка коммунизм хьалъеча доаха толамаш гойта хоза кийчъаь стендаш оттайир, — дувц Савинас.

Соахка цу клубо кийчъаь «Идеологически болх коммунизм хьалъяра тІехьа лоаттабеча къовсама ниа бола кулгаш да», «Сенна тІехьа къовсам лоаттабу 1963 шера Кирова цІерахча совхозо», «Кердача низаца — керда рубежаш» яха кхо стенд районни, республиканскии хьажарашка чІоагІа мога а ях, хІана Москве яхыйтай.

КПСС ЦК февральски Пленума решенешта хетаяь «Химе уголок» кийчъяй.

Цу Пленума решенош бахача махага діайовшийташ чІоагІа къахьег клубо. Укх деношка библиотека заведующи йолча Вьюнниковайца цхьана шурий-товарни ферме яха хилар Савина. Цар доаркашна къамаьлаш дир юрта боахама интенсификаци ярах, «хІара Іаттагара лаьрхІа 2000 килограмм шура яккха декхарийла я доаркаі» яха плакат хьалтехар ферма уголоке.

Клуба совето «Іилма информаце ди» оттадир. «Юрта боахама культураш хьуйкъаяран уж лазарех лораран химически средствай бола лоархІам» яха доклад йир болхлоштa совхоза хертторча агронома В. А. Вьюнникова. ШоллагІча дийнахьа совхоза комсаш леллерашта агронома Н. А. Кормшиковас дийцар комсашта зе деш йолча са доалача хІамаех, ядохимикатех. Из дийстедоалаш совхоза болхлоша віашш йовзийтар ядохимикатех дикагІа пайда эцара опыт.

8-ча марте клубе хилар балмаскарад. ЦІаккха кхалчаха йицлургйоацаш безаме чакхъьлар из.

Совхоза дикагІа болча болхлоша А. В. Степановас, Ф. Ф. Авериная, Е. П. Хорсовас, кхычар дехарах комсий мастера Нашта Раисас «Даьхе» яхеи Подручная Надеждас украински «Со иь са нана» яхеи иллеш даьхар. В. Жукова пандар а локхаш, бокхача наха - пенсионерашта иллеш даьхар мехкараша.

Станицерча наьха чІоагІа самукъадаьккхар хьалха клубе пандар лоакхаш хиннача, хІана мелхдьттахо болча Г. Бабаева, С. Цураева, кхычар.

Укх деношка йийла партийни собрани хилар клубе. Цига дийцар бІаьсти де дезача балхех, хІаьта иштта кхашкен фермашкен къахьегаш боахкача наха юкъе клуба коллективо бе дезача кхетамен культурни балхах, царна культурни салоІилга віашгІехьдоаккхаш де дезачох.

Эттара хьалха КПСС члений кандидат йола клуба заведующи Мария Федоровна а йолаш, хьинаре болх беш я клуба коллектив.

П. КОВАЛЬНОГОВ.

ХРОНИКА

Дукхача шерашка боккха общественни литературни болх барах а аьлча дийнахьа дена кховттъа шу динарна дувзадена а Нохч-ГІалгІай Автономни Советски Социалистически Республика Лакхехьарча Совета Президиума Сийлен грамота еннай Хашагульгов Махье Махьмада — писателa, хургйоацача Іалальмате йоккхача предложенешца хІилла лелаеш я Франци», — яхаш кертагІа доах газето.

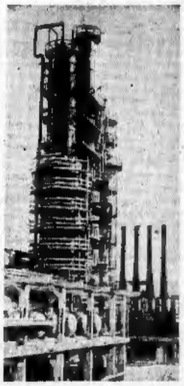

Краснодарски край. Болх бе йолалийтай Афипски поселкерча газобензинови завода хьалхара аргІа. Из предприяти Къилбаседа Кавказе йоккхагІчарех цаІ хургья.

Ди тІехьа дукхагІа лакхлу производства темпаш. Кастта ший проектни низата кхоачаргья завод. Хадданзе діаух укхазара дикагІа дола доагор. Цун дукхагІа дола дакъа юрта районашка ухийт.

Сурта тІа: газобензинови завода керттера установка.

Е. Шуленова сурт,
ТАСС фотохроника.

СИЙЛАХЬ ЮБИЛЕЙ

Укх деношка М. Ю. Лермонтова цІерахча театре Нохч-ГІалгІай АССР искусствай заслуженни деятела А. Г. Ридала ваь 70 шуи творчески а общественни а болх бу 50 шуи дизара хетаяь юбилейни сайре хилар.

Юбилар даькъалвеш къамаьлаш дир Нохч-ГІалгІай АССР культура министра нов. Татаева, М. Ю. Лермонтова цІерахча драматически театра актера нов. Оглоблина, Нурадилов Ханпаша цІерахча драматически театра директора нов. Хамидова, иштта кхы дукхачар а.

Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума секретара нов. Сыщикова дийшар А. Г. Ридала Сийлен грамота яларах дола Нохч-ГІалгІай АССР Лакхехьарча Совета Президиума Указ.

Сайре чакхйоалаш шинна а театра артисташа А. Г. Ридала уттаяьча спектаклеш тІара сценаш гойтар.

Редактор М. К. ЛЬЯНОВ.

ЖЕНЕВЕРЧА КОНФЕРЕНЦЕНА ГОНАХЬА

(ДОАЗОЛ ДЕХЬАРЧА ГАЗЕТИЙ ОАГІОНАШ ТІАРА)

Дунен масштабе экономически а политически а йоккха событи из хиларах тарра, чІоагґІа общественноста уйла тІаозаш я Женеве ший болх беш хьалхара кІира чакхдаьккха йола дунен халкъашта юкъерча торговли деґІаахарен конференци. Дунен халкъашта юкъерча торговле гІулакх тоадара, віаши леладу экономически гІулакхаш шердара, деґІаухача мехкашта дика экономически хьалаш хьадара даькъе конференце балхах беркат даларга догдоахаш да геттара дукха мехкаш.

Дунен кепа йоазонаша чІоагґІа юкаш а цун маІан доацхаш а событи я из конференци. Социалистически мехкий а, Азе, Африка, Латински Америка деґІаухача пачхаьалкхений а кепа йоазоно къоаггадаь хьахьокх женевски конференце болх толаме чакхбаларца чІоагґІа хьаштдолаш цар халкъаш хилар. Из иштта долга хов арадаьннача газеташка хьежача.

ЧІоагґІа хьашт хиниа я могаеш а тІайицар цу мехкашкарча кепа йоазоно Советски правительствана керте латтача Н. С. Хрущева конференце доакъашхошка кхьийта послани, конференцена хьалхашка латта проблемаш къоастаяр денала, нийсхоиц дe аьнна цо дать кхайкарал.

ДеґІаухача мехкий дукхача кхыча газеташа а санна, «Прегон» яхача газето а даггара хьаллоаш Советски Союзо, Польша, Чехословаке цхьана кхайкаяь дунен халкъашта юкъерча торговле отношенейн торговле политикан принципаш.

«Ботатауя» («Авангард») яхача бирмански газето боккха лоархІам болаш лерхІ деґІаухача мехкий хьашташ хьаллоацаш йола социалистически пачхаьалкхенаш конференце дакъа лоацаш хилар. «ДеґІадаьхка социалистически мехкаш хилар, — белгалдоах газето, — деґІаухача мехкашта йоккха стимул я шоай бокъонаш бахьанце цар лоаттабеча къовсаме».

«Ганиан таймс» (Гана) кертагІа доах, Азе, Африка, Латински Америка халкъашта эксплуатаци ярах шоашта пайда нийбераша хьувзадеча тийшача балхах лоралуш хилалаш, яхаш, дунен халкъашта юкъерча торговле системана оклан тІара хувцамаш дара новкъарле е гІертарех лораелаш, яхаш. Уж гІулакхаш кертагІа дахар, хьагучох, бахьан доацаш дац.

Малхбузехьарча пачхаьалкхенашта юкъера, къаьстта аьлча, цар хьаьлча чуераанча экономически группировкашта юкъера віашдухьленаш колуш я женевски конференце а, яхаш белгалдоах «Эпока» яхача уругвайски газето: США. Англи, «Юкъарча рынка» мехкаш цхьа никъ болаш дац шоаш лерхІар кхоачашдара. Цар шоайла къувс экономически кІезига деґІадаьккхача мехкашца лаца езача позице хьакъехьа.

Цхьабакъда, уж къовсамаш, керттерча даькъе, цар лелаеча политика чулоацамахи принципехи а доацаш, формаштеи методаштеи гонахьа да.

Женевски конференце лоархІам кІезигбе гІертилга, из маьхе хилара а цунна пайдане хІама карагІдаргхилара а нах шекбаха гІертилга шоашкара гучадувлийташ да дукха а малхбузенгермански, американски, английски, иштта кхыдола малхбузера газеташ. ДеґІаухача пачхаьалкхенаша нийсхоица діадехарех «шантаж» «низагІа хІама яккха гІертилгех» йоах «Рейнише пост» яхача газето. Доакъашхой сов дукха хиларах конференци «тІехьъина йоккха а я», цудухьа цунга пайдана хІама а дулургдац, яхаш яаду «Ди вельт» яхача малхбузенгермански «Скотсман» яхача английски газеташ.

Шоашта юкъера віашдухьленаш діаккхара а социалистически мехкийи деґІаухача пачхаьалкхенийи предложенешта духьала отта віашагІкхетара а малхбузехьара мехкаш тІахьех — Нью-Йорк геральд трибюн» яхача газето. ЧІоагґІа рьаза доацаш язду укх деношка американски газеташ СССР арахьарча торговле министра къамаьлаца йовлаьча, дунен халкъашта юкъерча торговлена цхьаккха тайпа дискриминаци ца хилийтаран деґІаухача мехкашта реальни новкъостал даран тІаерзаяь йолча советски предложенеех.

Американски газеташа идечуйга ладийгІача, США доалера гІозараш дукха сагота дац конференци гуляьра. Конференци хьаеллача дийнахьа «Нью-Йорк таймс» арадаьлар укх тайпара кертайоазув а долаш йолча статьяца: «Вашингтон рьаза яц ВІашагІкхийттача Штаташта хьаштдац торгови переговораш». Статья чакхйоаллаш яь вывод ишта яр: «Наха деза ца дала из тарлургделе а США фуннагІа де а кийча я дунен халкъашта юкъе латта экономически гІулакхаш овлан тІара ярга ца далийтара».

Цунах хетта белгалдаккха доагІа США делегацена керте латтача Болла хоадам боацаши кегаденнен лаь программия къамаьл конференце делегаташта хийттача тайпара хиния ца хилар, малхбузехьарча дукхача газеташа, къаьстта а французскичар цу къамаьла критика яь хилар. «США Женеверча плано цхьаккха а хІама даиза дош къовстадаргахьа... яхаш язду «Фигаро» яхача газето, — Хьйда а белггала а предложенеш йоацаш ир из плана».

ДеґІаухача мехкашта «хьекамаши чоахмаши шорта хеааp американски делегатагара», цхьабекъда, хаьдла а пайдана а хІама кІезига хеаар царна, аьнна мукІарло даиза далиизар «Нью-Йорк таймс» кхьметтел къамаьла кеп а «камаьрша яцар», яхаш яздора газето. Дикадар хиларга чІоагґІа дог а доахаш Женеве баьхкача деґІаухача мехкий делегаташта «шийла хий тІамохкадича хургдар дир» Болла аьча «гІожача заявлене», яхаш язду «Нью-Йорк таймс» яхача газето. ДеґІаухача мехкашцарча торговлена нийсхо йоаца гІулакхаш діаца далийтара тІалостаяь йола США официальни позици бехказа яккха а гІерташ, цу газето ала дезаш лаьрхІар «министра Болла тІамохкадаь шийла хий, хетаргахьа, мохкаде доагІаш а дар, хІьата женевски переговорашка цо реальнегІа дола хьал оттадергхиларга догдоахилга а я», аьнна. Кхыча дешашца аьлча, женевски дискуссех доккха хІама хург ма дий аьнна хета даґІац, хІана аьлча шоашта тІауха пайдаш кІезиглургдола хІама де лоиш яц империалистически монополеш, яхаш йола уйла дешараштa чуйолла безам болаш да газет.

ДеґІаухача пачхаьалкхений оагІонгахьа Франце тувсача доккхача дешаех дар аьлча, цу дешаех шийна хиния тоам хьа е хьокхаш, къайле йоацаш массехк дош ца оалаш Іе лаизар цу «Нью-Йорк таймс» яхача газета. «Цхьайола пайданера а идеш хьалха а йоахаш, в Париж а, е кхы цхьаккхе а мах бала кийча хургйоацача Іалальмате йоккхача предложенешца хІилла лелаеш я Франци», — яхаш кертагІа доах газето.

Цунца цхьана теркалде доагІа дунен тІа эттача кердача хьала лоархІам ца беш Іе йиш йоацаш, къоаггадаь аьлча, дунен халкъашта юкъера торговля лертІа никхара хьйдда дола гІулакхаш ца дича ца доалаш малхбузехьара хІама леладу цхьадола гІозараш хилар а. Кхьметтел цу деша ши духь позици лелаеш долча «Нью-Йорк таймс» яхача газето а тІехь укх деношка США-нех малхбузехьарча кхыча мехкаштен хьехар дора «моллагІчох яь а, м-ра Болла дувцачул лоархІамегІарча хІаманна соглашени е хьажа», яхаш.

Торговленен деґІаахаран йола ООН-я конференци ший хьалхара гІа боаккхаш маро иц хІаизарчоа. Мелла халонаш духьала уттe а, шоаш бахьанце ше віашагІтеха лоархІамера декхараш кхоачашдара даькъе дикка догдоахилга я конференцех беркат даларга.

И. ЛАПИЦКИЙ.
(ТАСС).

АЛЯСКЕ МОХК АГАР

Март бетта 28-ча дийнахьа лаьттан кІалха юха а чинг етташ мохк аьгар Аляске, Рихтера шкалах 7 баллага діакхоачаш бар йийттача чингий низ.

Аляске санна, Канадаи США-и малхбузехьарча берда йистошка а гІирсаш дохадаьд мохк агаро.

Дукха доккхий гІирсаш а цах тубаха цІенош я доха а деш къаьстта чІоагґІа зе кхийттад Аляске Анкоридж яхача города. Сьюарде діераш яьннай, электричество йоацаш йисай город. Хий а электроэнерги а йоацаш йисай Кенай яха город. Мохк агарах яьннача форда талгІено цІенъяь «Іойихьай» Кодьяк яхача города цхьа район.

КІезигагІа даьдале а 250 миллион доллар маьха зе даьд Аляске мохк агаро, аьнна хьакхайкадаьд Аляско губернатора Игэна. Іаьдалашa тІеххьара даьча хоамех, боабаь нах 60—80 сагага діакхаьчаб.

Мохк агарах зе кхийттача Аляскаx доакъазал тІаьтта район я из а аьнна, США правительства цуния гІо-новкъостал лергда, аьнна діакхайкадаь президента Джонсона.

(ТАСС).

ГЕРЗ ДІАДОАККХИЛГА, МАШАР ЦА БОХИЙТИЛГА ДЕ!

ЖЕНЕВА, 29 март. ТАСС-а корреспонденташа Г. Драгуновей Г. Шишкиней хоам бу.

Кхан дийнахьара «Ядерни герза духьалара къаман поход» Женева Пленпалэ яхача майдан тІа Іалальмате йоккха митинг а яь чакхъьлар тахан. Ядерни герз діадаккхара тІехьа, Центральни Европе ядерни герзаш доаца зона хьаяра тІехьа, дунен халкъашта юкъера кхохкам кІаьдбара тІехьа къовсан лоаттабара тІахьекаш йолча лозунгашцеи плакатишцеи Лозанера Женеве кхоачаш 65 километр никъ бир цу походе дакъа лоацаш хиннача эзар совгІа саго.

Тахан делкъел тІехьагІа Женеве кхаьчар похода доакъашхой. Политически а дина а гІулакхаш бе-башха долаш ба колониализмра нах, цхьабакъда, царна массанена а дагадоаллаш да цаІ — машар ца бохийтилга.

ЛадувгІа

РАДИО: 6.30 — Юрта боахама болхлошта передача (гІалгІай меттала); 6.45 — ашараш; 6.50 — хоамаш; 7.10 — «Грозненский рабочий», «Комсомольское племя» газетий обзор; 8.20 — «Сердало» газета оагІонаш тІара; 8.30 — Іуйрийнара концерт; 8.45—«Къона тІехье» яха передача (эрсий меттала); 15.52 — концерт; 16.15 — «Дунен тІа эттара дикагІа дешара кхетам болаш йола общество» яха беседа (гІалгІай меттала); 16.30 — керда хоамаш (гІалгІай меттала); 16.45 — «Кердача города» яха очерк (эрсий меттала); 17.00 — ашараш; 17.12 — «Къонал» яха передача (эрсий меттала); 17.30 — керда хоамаш (эрсий меттала); 17.45 — «Редакце письмо декад» яха передача (нохчий меттала); 18.26—керда хоамаш (нохчий меттала); 18.40 — инструментальни музыка концерт.

Хьажа

ТЕЛЕВИДЕНИ: 18.25 — Телевизиони кердадараш (гІалгІай меттала); 18.35 — «Музыка йола керттера жанраш» — яха концерт-лекци; 19.20 — «Сага дув эхь-эздели» яха бакъдолчох тІера хьанйца фильм; 19.45 — «Зной» яха художественни фильм; 21.10—«Даьй яхача новкъа» яха глобуса тІа гІолла никъ бар.

Город Грозне, Кирова поселка, Летчикова улицагІа, № 11 йолча цІагІа, 11-ча квартире яхача гражданка Воробьева Александра Васильевнас суде денна, город Грозне, Загородни переулках, № 54 йолча цІагІа вахача гражданинагара Воробьев Иван Яковлевичагара из хьалларах дола дош.

Дош дувцаргда Грознерча Октябрьски района халкъа суде.

РЕДАКЦЕ АДРЕС: г. Грозный, ЦІеча фронтовикий улица, 15. Телефонаш: редактора зам.—2-07-01; бехктокхама секретара—2-45-40; партийна вахарен, промышленностен, юртбоахамен, письмой отделий—2-25-72.

АДРЕС РЕДАКЦИИ: г. Грозный, ул. Красных фронтовиков, 15. Телефоны: зам. редактора — 2-07-01, ответственного секретаря — 2-45-40; отделов партийной жизни, промышленного, сельскохозяйственного и писем — 2-25-72.

«Грозненский рабочий» издательства типографи. Революце проспект.

Типография изд-ва «Грозненский рабочий». Проспект Революции.

СФ02069 Заказ № 1314.